

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Veronika Švejdová

Neknihovnické subjekty zapojené do informačního vzdělávání uživatelů veřejných knihoven

Non-library entities involved in information education of users of public
libraries

2014

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Hana Landová, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Haně Landové, Ph.D. za to, že se ujala vedení mé práce, a za její cenné rady v průběhu celého studia. Poděkování patří i Městské knihovně Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem za vše, co mne naučila, a všem knihovnám, které projevily zájem a snahu mi pomoci při vzniku této práce. Nakonec děkuji rodině a přátelům za jejich neochvějnou podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 31. července 2014

.....
Podpis

Klíčová slova

veřejné knihovny, komunitní knihovna, informační vzdělávání, informační gramotnost, spolupráce knihoven, knihovnické projekty

Keywords

public libraries, library as community centre, information education, information literacy, cooperation of libraries, library projects

Abstrakt

Práce se věnuje neknihovnickým subjektům, které spolupracují s veřejnými knihovnami na prohlubování informační gramotnosti uživatelů knihoven. Teoretická část představuje legislativu a důležité dokumenty, které jsou s tímto tématem spojeny. Následuje výklad jednotlivých termínů, které se v práci vyskytují. Hlavní částí textu je výzkumný úsek, který podrobně popisuje použité metody, tedy obsahovou analýzu a dotazníkový výzkum, a jejich výsledky. V závěru práce jsou uvedeny vybrané příklady této spolupráce v českých a zahraničních veřejných knihovnách.

Abstract

The diploma thesis deals with non-library entities that collaborate with public libraries on the deepening of information literacy of library users. The theoretical part presents legislation and important documents that are connected with this topic. The following is an explanation of the terms that occur at work. The main part of the text is a research section that describes in detail used methods, a content analysis and a questionnaire survey, and their results. The conclusion provides selected examples of this cooperation in Czech and foreign public libraries.

Obsah

Předmluva.....	9
Úvod	11
1 Veřejné knihovny České republiky v roce 2014	12
1.1 Komunitní role veřejných knihoven v mezinárodních dokumentech	14
1.2 Komunitní role veřejných knihoven v českých dokumentech	16
1.3 Veřejná komunitní knihovna a její uživatelé.....	18
1.4 Informační gramotnost a informační vzdělávání	19
1.5 Informační vzdělávání v dokumentech a legislativě	21
1.6 Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách.....	23
2 Spolupráce neknihovnických subjektů a veřejných knihoven jako výzkumný problém	25
2.1 Výzkumný cíl	26
2.2 Výzkumné otázky.....	26
2.3 Hypotézy výzkumu	30
2.4 Charakter výzkumného vzorku	31
2.5 Metody sběru dat.....	33
2.6 Obsahová analýza.....	34
2.6.1 <i>Výsledky obsahové analýzy</i>	35
2.7 Dotazníkový průzkum	39
2.7.1 <i>Výsledky dotazníkového průzkumu</i>	40
2.8 Závěry výzkumů.....	52
3 Spolupráce českých veřejných knihoven s neknihovnickými subjekty v praxi .	57
3.1 Aktivity veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje.....	58
3.1.1 <i>Knihovna U Mokřinky</i>	58
3.1.2 <i>Městská knihovna Slavoj</i>	59

3.1.3	<i>Městská knihovna Letohrad</i>	60
3.1.4	<i>Městská knihovna Litomyšl</i>	60
3.1.5	<i>Městská knihovna Ústí nad Orlicí</i>	61
3.2	Aktivity veřejných knihoven vybraných krajů České republiky.....	62
3.2.1	<i>Městská knihovna Sedlčany (Středočeský kraj)</i>	62
3.2.2	<i>Masarykova veřejná knihovna Vsetín (Zlínský kraj)</i>	63
4	Aktivity zahraničních veřejných knihoven	65
4.1	Veřejná knihovna v Salt Lake City (Spojené státy americké)	65
4.2	Knihovna v Ørestadu (Dánské království)	67
4.3	Knihovna v Birminghamu (Spojené království)	68
4.4	Veřejná knihovna Anxela Casala v Santiagu (Španělské království)	69
Závěr	.....	71
Seznam použité literatury	.....	73
Seznam vyobrazení	.....	82
Seznam tabulek a grafů	.....	83
Seznam příloh	.....	84
Příloha 1:	Průvodní e-mail ke kvantitativnímu výzkumu	I
Příloha 2:	Úvodní text dotazníku a dotazník	II
Příloha 3:	Logo Městské knihovny v Sedlčanech	VII
Příloha 4:	Plakát kampaně projektu Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání	VIII
Příloha 5:	Budova Veřejné knihovny v Salt Lake City a logo jedné z pořádaných akcí	IX
Příloha 6:	Interiér Knihovny v Ørestadu	X
Příloha 7:	Amfiteátr v Knihovně v Birminghamu	XI
Příloha 8:	Dětské oddělení Veřejné knihovny Anxela Casala v Santiagu	XII

SEZNAM ZKRATEK

ACRL (Association of College and Research Libraries) – Profesní asociace fakultních a vědeckých knihoven

ADR – Adresář knihoven a informačních institucí v České republice

ALA (American Library Association) – Americká asociace knihoven

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) – Mezinárodní federace knihovnických institucí a organizací

MK – Ministerstvo kultury

MOS – Městská a obecní statistika

MVS – Meziknihovní výpůjční služba

NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

PIK – Projekt internetizace knihoven

SDRUK – Sdružení knihoven České republiky

SIP – Státní informační politika

SKIP – Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky

TDKIV – Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

VISK – Veřejné informační služby knihoven

VKIS – Veřejné knihovnické a informační služby

Předmluva

Tato diplomová práce s názvem „Neknihovnické subjekty zapojené do informačního vzdělávání uživatelů veřejných knihoven“ má za cíl partikulárně zmapovat jeden z potenciálů těchto institucí. Jedná se zde o příležitosti, které poskytuje spolupráce se subjekty, jež obklopují veřejné knihovny, ale primárně s těmito paměťovými institucemi nemají nic společného. V textu jsou tyto subjekty pojmenovány jako neknihovnické, v praxi lze používat i ekvivalent neknihovní.

Pro účely práce byly vybrány pouze knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje, neboť velký počet českých veřejných knihoven by neumožnil zevrubné zmapování daných aktivit v rámci rozsahu diplomové práce. Tyto dva kraje jsem si zvolila, protože je znám nejen z osobního hlediska, ale i z pohledu knihovnice, která měla možnost v jednom z uvedených krajů spolupracovat s okolními organizacemi a komunitami. Jelikož předpokládám, že možnosti této kooperace jsou rozsáhlé, tato práce je zacílena na konkrétní zaměření tohoto partnerství, a tím je rozšiřování informační gramotnosti uživatelů.

První kapitola je věnována základním pojmům, které se vyskytují v celém textu, a je proto nutný jejich jednotný výklad. Dále se seznámíme s legislativou a českými a zahraničními dokumenty, které dokazují, že snaha knihoven o rozšiřování služeb není jen otázkou posledních let. V závěru kapitoly bude krátce vysvětlena problematika informačního vzdělávání a budou zmíněny některé dokumenty, které se tomuto tématu věnují.

Druhá a nejobsáhlejší kapitola je praktickou částí této diplomové práce a uvádí dvě výzkumné metody, které byly použity pro získání potřebných informací. Jsou zde uvedeny hlavní výzkumné otázky a hypotézy. Podrobně je vylíčen charakter výzkumného vzorku a postupy použité při jeho získávání. V kapitole je dále nastíněna použitá dokumentová analýza elektronických zdrojů a je zde popsán dotazník, který byl rozeslán vybraným knihovnám. V této části se seznámíme i s výsledky obou průzkumů.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na jednotlivé příklady praxe českých knihoven. Jsou zde popsány možnosti šíření informací o těchto aktivitách mezi členy knihovnické obce a ukázky aktivit, které prohlubují informační gramotnost

uživatelů veřejných knihoven, na nichž tyto instituce spolupracují s neknihovnickými subjekty.

Závěrečná kapitola pojednává o vybraných aktivitách v zahraničí, kde veřejné knihovny mají dlouholetou zkušenost s navazováním kontaktů s okolím a úspěšně rozvíjejí svou činnost. Spolupráce veřejné knihovny a jiného subjektu je představena na příkladech ze tří evropských zemí a jednoho zástupce Severní Ameriky.

Při vzniku této práce bylo čerpáno především z Evidence a adresáře knihoven evidovaných Ministerstvem kultury a základních knihovnických dokumentů. Výzkumná část vycházela zejména z dostupných webových stránek jednotlivých knihoven a z informací získaných z výsledků dotazníkového šetření. Postupy výzkumné práce byly vedeny v souladu s metodologií e-learningového kurzu *Základy výzkumů v knihovnách*, který jsem absolvovala v roce 2013.

V závěru práce jsou uvedeny použité zdroje, které jsou abecedně seřazeny a upraveny podle mezinárodní normy ČSN ISO 690 platné od 1. dubna 2011. V textu je použit Harvardský systém citování (forma: jméno, datum). Informace, které měly pouze doplňující charakter, jsou v textu uvedeny v poznámce pod čarou. Práce dále obsahuje seznam použitých zkratk, seznam vyobrazení, tabulek a grafů. K práci náleží též přílohy, které obsahují text průvodního e-mailu dotazníkového šetření, znění dotazníku a obrazové materiály. Formální úprava je zpracována podle Metodických pokynů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Rozsah práce je 113 046 znaků, tedy přibližně 62 normostran.

Během zpracování textu jsem pomocí výzvy v dotazníku navázala kontakt s veřejnými knihovnami, které projevíly zájem o tuto problematiku. Tištěná verze bude poskytnuta Městské knihovně Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem. O text dále projevíly zájem veřejné knihovny v Bělé u Jevíčka, v Cerekvici nad Loučnou, v Lánově a v Mokré.

Úvod

Veřejné knihovny již dávno nejsou pouze místnostmi plnými knih a fakt, že slouží pouze čtenářům, je minulostí. Tyto instituce čím dál častěji otevírají své dveře inovacím a novým možnostem, které využívají nejen pro své zviditelnění, nýbrž i pro udržování a upevňování kulturního povědomí čtenářů a návštěvníků. Důležité je, že to rozhodně neznamena, že by knihy již nebyly základem knihovny. Naopak se jedná o dobu, kdy tyto instituce objevily svůj nový potenciál.

S rozvojem knihovnických služeb přichází i fenomén veřejných knihoven jako komunitních center. Touto formou se knihovny přibližují skupinám a jejich potřebám, které zdaleka nemusí být pouze čtenářského charakteru. Tyto instituce již nejsou pouhým zdrojem informací, ale staly se aktivními činiteli na poli celoživotního vzdělávání. Od pořádání literárních výstav či autorského čtení se knihovny posunuly k propracovanějším aktivitám, k bližší spolupráci s experty a specialisty z jiných oborů, které na první pohled nemají s knihovnickou činností nic společného. Knihovny dávají vědět, že i v 21. století, v době komerčního boje, mají stále co říct a co nabídnout.

Základem je, že knihovna není jednotkou odříznutou od okolního prostředí, ale je jeho nedílnou součástí. Spojení tohoto zařízení s okolím, které je tvořeno především neknihovnickými subjekty, je v dnešní době o to důležitější, že tyto instituce mají ve společnosti stále těžší úlohu. Lze tedy snadno vyvodit, že se knihovny především veřejného typu posouvají od role paměťové instituce ke komunitnímu zaměření. V této situaci je důležitá nejen jejich podpora v těchto aktivitách, ale i mapování dané situace a pochopení jejich příčin a dopadů na další vývoj.

Tato diplomová práce se řadí mezi texty, které chtějí veřejné knihovny v jejich komunitních aktivitách podpořit a dokázat, že se nejedná pouze o instituce, které jsou významné pouze pro čtenáře. V ideálním případě by měla přesvědčit širokou veřejnost, která má pocit, že její zájmy nemají nic společného s knihovnickými aktivitami, o opaku.

1 Veřejné knihovny České republiky v roce 2014

V současné době je v platnosti knihovní zákon 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen knihovní zákon). Na stránkách Národní knihovny České republiky je volně dostupný se všemi novelami přijatými do roku 2012 (Česko, 2001). Klíčovými body výše zmíněného knihovního zákona, které ovlivňují podobu a cíle této práce, jsou především čtyři paragrafy a jejich dílčí odstavce. Prvním je systém knihoven, který je vymezený v § 3 odst. 1 písm. a) – d) a rozděluje knihovny do čtyř skupin (Česko, 2001):

- a) *Národní knihovna České republiky, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Moravská zemská knihovna v Brně, zřízené Ministerstvem kultury*
- b) *krajské knihovny, zřízené příslušným orgánem kraje*
- c) *základní knihovny, zřízené příslušným orgánem obce*
- d) *specializované knihovny*

Druhým bodem jsou veřejné knihovnické a informační služby (VKIS) vymezené v § 4 odst. 3 písm. b, v němž se uvádí výčet fakultativních služeb, mezi které jsou zahrnuty i kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti. V § 5 odst. 1 je vymezena Evidence a adresář knihoven evidovaných Ministerstvem kultury (dále jen evidence knihoven), která je veřejnosti přístupným informačním systémem a pro tento text jedním z hlavních informačních zdrojů. Čtvrtým bodem je § 12 odst. 2, který vymezuje pojem „základní knihovna“ a tento typ knihovny ukotvuje jako součást systému knihoven, které vykonávají informační, kulturní a vzdělávací činnosti (Česko, 2001).

Pro bližší upřesnění, proč se tato práce zaměřuje především na základní knihovny a co si lze představit pod tímto pojmem, je potřeba uvést i další definice. Je třeba zmínit definici z České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (dále jen TDKIV), která tuto organizaci popisuje jako „*veřejnou knihovnu vykonávající informační, kulturní a vzdělávací činnosti, tvořící podle nového knihovního zákona součást systému knihoven*“ a dále jako „*knihovnu s univerzálním knihovním fondem zřízovanou příslušným orgánem obce.*“ (Sodomková, 2009c)

Spolu s normativním výkladem veřejné knihovny, ve kterém je uvedeno, že za veřejnou knihovnu lze považovat „*univerzální knihovnu, která slouží více místním nebo*

regionálním potřebám než celostátním potřebám veřejnosti“ či „všeobecnou knihovnu sloužící místní komunitě“ (Sodomková, 2009b), je potřeba zmínit i definici, která popisuje obecní a městské knihovny jako „knihovny zřizované orgány místní samosprávy pro uspokojování čtenářských zájmů, informačních a vzdělávacích potřeb obyvatelů obce.“ (Sodomková, 2009a)

Z výše uvedených definic vyplývá, že základní neboli veřejné knihovny, ať už zřizované obcemi či městy, obsahují univerzální knihovní fond, ale také mají možnost svými činnostmi, které přesahují základní rámec knihovnických procesů, sloužit svému okolí a potřebám komunity, která se v něm vyskytuje.

V souvislosti s tímto typem knihoven se nejčastěji pojí deskriptivní adjektiva typu základní, městská, obecní, veřejná, lidová, místní či místní lidová. Podle TDKIV se jedná o termíny příbuzné. Rozdíly mezi nimi jsou velmi nepatrné a často se nedají s určitostí rozlišit. Mnohdy výše zmíněné typy knihoven plní stejné funkce, ale liší se svým názvem. Z těchto důvodů se s nimi v této práci bude zacházet jako se synonymy, či budou všechny typy zastoupeny termínem „veřejná knihovna“.

Evidence knihoven z roku 2012 obsahuje celkem 6 110¹ knihoven všech typů. Tento počet je téměř z 91 % tvořen knihovnami základními, veřejnými, obecními, místními, lidovými atd. Dalším důležitým údajem je pokrytí České republiky veřejnými knihovnami. Počet těchto knihoven je 5 533 a dle informací Ministerstva vnitra bylo k 1. 1. 2014 na území České republiky 6 253 obcí. Z těchto dat vyplývá, že 88 % obcí a měst České republiky poskytují svým obyvatelům základní knihovnické služby.² Jinými slovy 5,4 knihovny vychází na 10 000 obyvatel, což je vysoko nad evropským průměrem, který činí 1,3 knihoven na 10 000 obyvatel (Quick et al., 2013).

Uvedená data ilustrují a odůvodňují existenci veřejných knihoven. Jedná se o zařízení, která jsou v České republice velmi dostupná. Své základní knihovnické a informační služby nabízejí bezplatně a s jejich pokrytím a funkcí, která je nastíněna i v knihovním zákoně, se z nich stává ideální instituce pro šíření znalostí mezi velkou část obyvatelstva. Smysl veřejných knihoven v poslední době podporuje i mínění samotných uživatelů.

---

¹ V době vzniku této práce probíhala komunikace s oddělením Literatura a knihovny Ministerstva kultury o chystané aktualizaci (viz kapitola 2.4).

² V případě, kdy má jedna obec pod svým jménem zapsanou více než jednu knihovnu, většinou se jedná o pobočky, data mohou být nepřesná. V tomto množství se však jedná o zanedbatelnou část, proto ve výsledku není zohledněna. Jde především o ilustraci pokrytí.

Podle evropského průzkumu až 67 % široké veřejnosti tvrdí, že knihovny jsou velmi efektivní, efektivní nebo poměrně efektivní co se týče naplňování potřeb obce. Dále pak 65 % uživatelů považuje veřejné knihovny za přátelské a příjemné. (Quick et al., 2013)

1.1 Komunitní role veřejných knihoven v mezinárodních dokumentech

Pojmu veřejná knihovna se blíže věnuje první kapitola. Pro úplnou představu komunitní role tohoto typu knihoven je dále nutné vymezit, jakou skutečnost popisuje adjektivum komunitní, tedy vztahující se ke komunitě. Za komunitu lze považovat společenství živých organismů (např. lidí, zvířat, rostlin...), které sdílí stejné prostředí a mezi kterými probíhají určité interakce. Příkladem komunity, která se vyskytuje v okolí veřejných knihoven, může být obyvatelstvo města či obce, kde instituce sídlí, samotní uživatelé, vzdělávací instituce, kulturní organizace jako divadlo či muzeum, církev, sociální instituce, zájmové spolky, nemocnice, soukromé firmy a další. Nedílnou součástí jsou ale lidé, kteří tyto komunity tvoří.

Komunitní knihovna či knihovna s komunitní rolí³ zdaleka ještě není souslovím hluboce zakořeněným v oblasti knihovnictví, nicméně jeho význam je v dokumentech popisován již od počátku 90. let 20. století. První definice nejsou vyjádřeny příliš jasně a v textech se objevují spíše jako vedlejší produkty jiných formulací. Původ směřování knihoven ke komunitním rolím zachytil v roce 1994 jeden ze základních knihovnických dokumentů, který je znám pod názvem Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách (dále jen manifest). Nejenže se tento dokument stává základem pro další rozsáhlejší koncepce či samotné knihovní zákony, ale obsahuje zmínku o vztahu veřejných knihoven a komunit: „*Služby veřejné knihovny se poskytují bez rozdílu všem, nezávisle na věku, rasovém původu, pohlaví, víře, národnosti, jazyku či sociálním postavení. Uživatelům, kteří nemohou, ať již z jakýchkoli důvodů, používat běžně nabízené služby a fondy, musí knihovna nabídnout služby a fondy speciální. Týká se to např. jazykových menšin, tělesně či duševně postižených lidí, nemocničních pacientů či uvězněných.*“ (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994)

---

³ V anglických textech se setkáváme s pojmenováním „library as community centre“.

Tuto myšlenku podporuje i Zpráva o Zelené knize o úloze knihoven v moderním světě (dále jen Zpráva o Zelené knize) z roku 1998, která ji rozšiřuje o konkrétní případy. Tento dokument například zmiňuje možnost knihoven pomáhat nezaměstnaným v jejich vlastním úsilí vzdělávat se či ve vyhledávání nových příležitostí. Dále se věnuje otázce další komunity – imigrantům. V dokumentu se k tomuto tématu píše: „*Vzhledem k tomu, že se pracovní síly pohybují mezi zeměmi, knihovny musí mít materiál – zvl. noviny – v jazyce imigrantů. (...) Knihovny také nesou jistý díl zodpovědnosti za formování kulturní identity dětí imigrantů.*“ (Ryynänen, 1999)

Toto jsou příklady, které dokazují, že s komunitní rolí knihoven se v knihovnickém prostředí již nějakou dobu pracuje. Jedná se též o důkaz, že se s těmito ústavy nepočítá pouze jako s institucemi pro shromažďování, zpracovávání a uchovávání fondů, ale naopak že ty „*nejlepší veřejné knihovny působí jako centrální společenské fórum pro svoji vlastní komunitu, kde je možné komplexně, v duchu rozvoje společenství, spojit mnoho druhů místních občanských aktivit.*“ (Ryynänen, 1999)

Dalším důležitým dokumentem, který navazuje na manifest, je Směrnice IFLA – Služby veřejných knihoven z roku 2012⁴ (dále jen směrnice IFLA), která je aktualizací Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj – Služby veřejných knihoven z roku 2002.⁵ Tento spis rozšiřuje původní myšlenky manifestu a doplňuje je o nové a podrobnější informace. Směrnice IFLA obsahuje velkou škálu definic, jaké různorodé funkce by veřejná knihovna měla plnit. Většina těchto funkcí z ní dělá zároveň i komunitní středisko: „*Veřejná knihovna musí být centrem komunity, má-li se plně účastnit jejích aktivit. Má proto spolupracovat s ostatními organizacemi a skupinami dané komunity. Jde o orgány státní a místní správy, podnikatelskou sféru anebo dobrovolnické organizace. Má provádět analýzu informačních potřeb těchto orgánů a zajišťovat služby k jejich uspokojování. Pomůže tak nejen těmto organizacím, zároveň prakticky dokazuje hodnotu veřejné knihovny těm lidem v komunitě, kteří mohou mít vliv na další rozvoj služeb knihoven. Mnoho veřejných knihoven poskytuje informační služby např. politikům a úředníkům místní správy, čímž prakticky demonstrují hodnotu veřejné knihovny.*“ (Koontz, 2012)

Směrnice IFLA ve svém obsahu přizpůsobila i názvosloví, které bylo použito v předešlé verzi. Například dřívější názvy kapitol „Služby skupinám veřejnosti“ či

---

⁴ Originál dokumentu pochází z roku 2010.

⁵ Originál dokumentu pochází z roku 2001.

„Knihovna na veřejnosti“ upravila na „Služby pro komunitní skupiny“ a „Knihovna v podmínkách komunity“. Je zde patrný posun v terminologii a ve vnímání pojmů týkajících se komunity a její role ve veřejných knihovnách.

1.2 Komunitní role veřejných knihoven v českých dokumentech

V první kapitole byl zmíněn jeden z hlavních dokumentů současného českého knihovnictví, a to knihovní zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování VKIS. Stejně jako ve výše uvedených dokumentech se ani v tomto nenalézají zmínky o komunitní roli knihoven, ale existují zde náznaky ve formě doporučení knihovnám a jejich vedení, že se mohou podílet i na kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti (Česko, 2001).

Tento knihovní zákon spolu s manifestem a směrnicí IFLA tvoří základ pro Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (dále jen metodický pokyn), který byl vydán v roce 2011 a ve své podstatě vychází i ze Státní kulturní politiky na léta 2009–2014, která ve svém obsahu považuje knihovny za důležitého participanta na poli kulturních a vzdělávacích aktivit. Metodický pokyn se sice problematice komunit a knihoven nevěnuje, nicméně udává důležité faktory pro měření základních kvantitativních a kvalitativních podmínek pro poskytování knihovnických služeb těch knihoven, které jsou zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury. Metodický pokyn slouží pouze jako doporučení, ale lze předpokládat, že knihovny, které dostatečně zvládají základní knihovnické služby, se mohou mnohem lépe zaměřovat na další funkce, např. komunitní. Pro srovnání výkonnosti slouží od roku 2005 i projekt Benchmarking knihoven,⁶ jehož výsledky nejsou veřejně přístupné a slouží především vedením jednotlivých knihoven pro porovnání stavu s ostatními knihovnami stejného nebo podobného typu. Dle seznamu z roku 2012, který je přístupný na webových stránkách Národní knihovny, bylo v projektu zapojeno 203 českých knihoven a 55 knihoven ze Slovenské republiky. Podle dostupných informací se v rámci tohoto projektu porovnávají nejen faktory, které jsou popsány i v metodickém pokynu, ale například

---

⁶ Více informací: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm

i počet kulturních a vzdělávacích akcí na 1 000 obyvatel (Vít, 2013). Právě tento ukazatel může být jednou z motivací pro veřejné knihovny, aby se zamyslely nad rozšířením svých služeb. Bohužel, přispívání do tohoto registru není povinné, a proto jsou zde prozatím zhruba 3 % z českých knihoven.

Podrobnějším dokumentem, který komunitním rolím knihoven přikládá mnohem větší váhu, je Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven (dále jen koncepce rozvoje), která byla přijata v roce 2012. Koncepce rozvoje vymezuje šest základních oblastí a jejich jednotlivé cíle. V rámci tématu komunitní role veřejných knihoven je potřeba zmínit především dvě oblasti. První je „Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti“, která dále obsahuje čtyři cíle, přičemž první z nich zní: „Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity“. Hlavním účelem je posílení pozice knihoven v době rozvoje internetu a masové digitalizace tištěné produkce. Koncepce rozvoje vidí pro knihovny nové možnosti v podobě uspokojování potřeb komunit: *„Knihovny by měly působit jako přirozená informační, kulturní, vzdělávací a komunitní centra.“* (Česko, 2012b)

Jednotlivé činnosti, které tomuto cíli mají napomoci, jsou např. podpora aktivit knihoven jako komunitních center za účelem budování a upevňování vztahů v komunitě, vytváření podmínek pro komunitní, kulturní či vzdělávací aktivity nebo motivování komunity v péči o knihovnu. Mimo jiné je v dalších oblastech tohoto dokumentu několikrát zmíněn fakt, že *„každý obyvatel ČR má přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám nezávisle na svém sociálním a ekonomickém postavení i na tom, zda sídlí ve městě nebo v malé obci.“* (Česko, 2012b)

V koncepci rozvoje jsou uvedeny jednotlivé složky odpovědné za provedení jednotlivých cílů a je v ní popsán dopad na státní rozpočet. V rámci výše uvedeného cíle o podpoře úloh knihoven je zde zmíněn dotační titul Knihovna 21. století. V roce 2014 bylo možné získat dotaci v rámci tří tematických okruhů (Česko, 2014):

- podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců
- podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením
- kulturní, výchovná a vzdělávací činnost

Jde tak o jednu ze státních podpor, které mohou pomoci rozvíjet komunitní role knihoven. Vzhledem k několikaleté tradici Knihovny 21. století a jejího ukotvení

v koncepci rozvoje lze předpokládat, že podpora komunitních aktivit v knihovnách bude pokračovat.

1.3 Veřejná komunitní knihovna a její uživatelé

V předchozích kapitolách byly zmíněny vybrané dokumenty, které se ve svém obsahu více či méně dotýkají knihoven jako komunitních center. Ve většině případů se nejednalo o definici knihovny s tímto postavením, nýbrž o popis či výčet funkcí a služeb, které knihovny mohou plnit a které se po nich postupem času a se sílící pozicí internetu a elektronických informačních zdrojů budou vyžadovat. Samotný pojem „komunitní knihovna“ se příliš nevyskytuje. Nejčastěji se o tomto typu instituce mluví jako o knihovnách s funkcí komunitního centra, o knihovnách sloužící komunitě či jako o knihovnách, které nabízejí komunitám různé aktivity. Přesto lze v českém prostředí nalézt definici, která komunitní knihovnu popisuje. Jedná se o databázi TDKIV, která obsahuje následující formulaci: *„Veřejná knihovna typu městské či obecní aktivně pomáhající rozvoji komunity v místě svého sídla, a tak propojující tradiční knihovnické a informační služby s činnostmi komunitního centra. (...) Knihovna se nezaměřuje pouze na zaregistrované čtenáře, nýbrž na všechny skupiny lidí patřící do místní komunity. (...) Poskytuje prostor pro kulturní, vzdělávací a volnočasové aktivity jednotlivých skupin lidí (např. otevřené kluby v knihovnách, projekty propojující různé skupiny i jednotlivce společnou činností). Rozvíjí také programy pomáhající v integraci znevýhodněných skupin do místní komunity (např. kurzy pro nezaměstnané či programy pro děti ohrožené sociální exkluzí). Intenzívně spolupracuje s místními organizacemi a institucemi.“* (Havlová, 2009)

Výše zmíněnému pojmu se věnuje i Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (dále jen SKIP), který se touto problematikou zabývá téměř 10 let, a výše uvedená definice z něho vychází. V rámci organizace SKIP funguje Sekce veřejných knihoven, která zastřešuje Skupinu pro komunitní aktivity, jež funguje od roku 2002 a komunitním knihovnám se věnuje dodnes.

V dnešní době se většina veřejných knihoven v České republice, ale i ve světě, věnuje aktivitám, které jsou nad rámec základních knihovnických procesů.⁷ Často tak

---

⁷ Shromažďování, zpracovávání, organizace a zpřístupnění knihovního fondu.

plní funkce spojené s komunitní rolí, aniž by věděly, že tak skutečně činí. V současnosti jsou knihovny schopny plnit své základní funkce a v době úbytku financí ve veřejném sektoru je často jejich jedinou šancí na přežití nabídnout svým uživatelům jistou přidanou hodnotu. Jejich působení tak přesahuje samotné uživatele knihovny a dotýká se i potřeb potenciálních uživatelů nebo dokonce těch, kteří základní knihovnické služby nepotřebují. Transformace v komunitní knihovnu tak otevírá zcela nový trh zákazníků, a tudíž i příležitosti a opodstatnění své existence v budoucnosti. Trendem současnosti jsou i měření spokojenosti uživatelů knihoven a další průzkumy, kterými se knihovny snaží komunikovat s okolím a reagovat co nejvíce na potřeby uživatelů, ať už aktivních či potenciálních.

V zájmu knihovny je přiblížit se oběma skupinám co nejvíce. Jednou z mnoha možností je spolupráce s jinými organizacemi, které sdružují určité komunity lidí. Těmto příležitostem se věnuje i směrnice IFLA, která uvádí, že potenciální institucionální skupinou, mohou být například výchovně vzdělávací, kulturní a dobrovolnické organizace a skupiny v obci, podnikatelské subjekty či řídicí orgán zřizovatele, např. obecní/městský úřad (Koontz, 2012). Tyto spolupráce lze považovat dokonce i za jakýsi základ komunitní činnosti.

Bohužel, podle výsledků zprávy z března roku 2013, kterou nechala vypracovat Nadace Billa a Melindy Gatesových a která se zabývala vlivem veřejných knihoven v Evropské unii na život svých uživatelů (Quick et al., 2013), nejsou komunitní snahy knihoven dostatečně oceňovány. Zatímco 92 % uživatelů⁸ českých knihoven hodnotí možnost přístupu ke knihám, ať už za účelem čtení nebo půjčení, za velmi důležitou, knihovnu jako místo setkávání místní komunity považuje za důležitou pouze 19 % uživatelů.⁹

1.4 Informační gramotnost a informační vzdělávání

Vedle formálních vzdělávacích institucí se na vzdělávání podílejí i knihovny. Kromě školních či univerzitních, jejichž hlavním účelem je podpora studentů, vzdělávají i knihovny veřejné. Svým širokým zaměřením tak mohou výchovně působit

---

⁸ V rámci EU jde o 94 % uživatelů.

⁹ V rámci EU jde o 50 % uživatelů.

jak na své uživatele, tak na uživatele školních, univerzitních či dalších knihoven, a navíc mají možnost podílet se na vzdělávacím procesu členů komunit, kteří nemusí být vždy uživateli knihovny. Stačí, aby daná organizace, která komunitu sdružuje, měla možnost s veřejnou knihovnou spolupracovat.

Samotné vzdělávání se v dnešní době netýká pouze osvojení si základních dovedností, jako je čtení, psaní a počítání. Tato základní gramotnost je v současnosti nedostačující. Dnes se již setkáváme s mnohem komplexnější strukturou zasazenou do souvislostí (Dombrovská, 2004).

Jedná se o funkční gramotnost, která obsahuje tři složky: gramotnost literární (schopnost vytěžit informace z textů), gramotnost dokumentovou (schopnost orientovat se v konkrétním dokumentu a získat potřebnou informaci) a gramotnost numerickou (schopnost orientovat se v prostředí s numerickými výrazy). V poslední době přibyla k těmto třem základním složkám i čtvrtá, a to schopnost zacházet s cizím jazykem,¹⁰ tedy gramotnost jazyková. (Dombrovská, 2004)

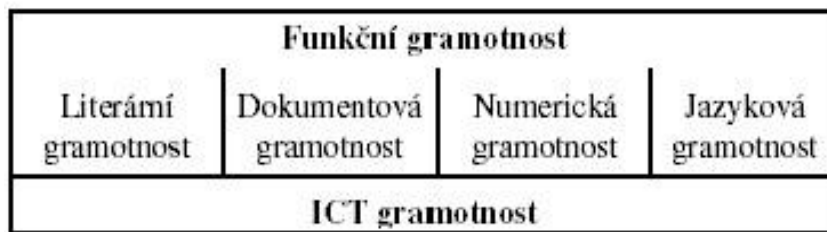
Je zřejmé, že tento výčet dovedností není konečný. V dnešní době je velká váha přikládána především orientaci v oblasti výpočetní techniky a práci s elektronickými informačními zdroji. Odborné texty týkající se tohoto tématu zmiňují tzv. gramotnost počítačovou. Databáze TDKIV tuto gramotnost popisuje jako „*schopnost a dovednost jednotlivce efektivně využívat informační a komunikační technologie.*“ (Planková, 2009)

Výše uvedený výčet gramotností spojuje jeden pojem, a to gramotnost informační. Existuje mnoho definic tohoto pojmu. Na stránkách profesní asociace fakulturních a vědeckých knihoven ACRL je uvedena zpráva z roku 1989, ve které se tvrdí, že „*chce-li být člověk informačně gramotný, musí být schopen rozpoznat, kdy potřebuje informace a musí být schopný je vyhledat, vyhodnotit a efektivně použít.*“ (Presidential Committee on Information Literacy, 1989)

Další formulace chápe funkční gramotnost a její čtyři složky spolu s počítačovou gramotností jako základy gramotnosti informační. Pro ilustraci slouží grafické znázornění informační gramotnosti jako struktury:

---

¹⁰ Především se jedná o anglický jazyk.

Obr. 1: Informační gramotnost jako struktura (Dombrovská, 2004)

Z výše uvedeného vyplývá, že se v poslední době velmi zvýšily požadavky na jedince, kterého lze považovat za informačně gramotného, a v této souvislosti se ztížily i podmínky jeho začlenění do dnešní informační společnosti. Proto nabývá na významu postup, který má jednotlivce připravit na fungování v informační společnosti a napomáhat mu orientovat se v ní. Tento proces se nazývá informační vzdělávání.

1.5 Informační vzdělávání v dokumentech a legislativě

Vzdělávání obecně, ale i vzdělávání vedoucí k přípravě informačně gramotného jedince a tvorba informační společnosti, je součástí mnoha politik evropských států. Existuje množství koncepcí, které tento proces začleňují nejen do svých aktuálních programů, ale počítají s ním i na několik let dopředu. Tato kapitola se věnuje mezinárodním knihovnickým dokumentům a dokumentům českým, které se týkají vzdělávání či vzdělávání v knihovnách.

Nejprve budou shrnuty postoje dokumentů, které byly v textu zmíněny dříve. V první kapitole byl uveden § 4 odst. 3 písm. b knihovního zákona (Česko, 2001), který mezi fakultativní služby veřejných knihoven zahrnuje mimo jiné i vzdělávací činnost. Manifest vidí veřejnou knihovnu jako živoucí nástroj vzdělávání a jádrem jejích služeb mimo jiné i podporu rozvoje informační a počítačové gramotnosti (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994) a Zpráva o Zelené knize zmiňuje mimo jiné důležitou úlohu těchto organizací při celoživotním vzdělávání (Ryynänen, 1999). Směrnice IFLA tyto informace ve svém obsahu rozvádí mnohem hlouběji. Tvrdí nejen, že „*veřejná knihovna by měla zajišťovat vhodné materiály v odpovídající formě na pomoc formálnímu i neformálnímu vzdělávání*“, ale zmiňuje zde i důležitost podpory gramotnosti a osvojení základních životních dovedností (Quick et al., 2013).

Zástupcem českých dokumentů týkajících se informační politiky je vládní usnesení z roku 1999 s názvem Státní informační politika – cesta k informační společnosti. Tento dokument obsahuje osm prioritních oblastí,¹¹ mezi které patří i dosažení informační gramotnosti všech občanů, například za využití celoživotního vzdělávání, rekvalifikací či distančního vzdělávání (Česko, 1999). Ve většině případů se jedná o způsob informačního vzdělávání, na kterém mohou participovat i veřejné knihovny.

Na Státní informační politiku v roce 2000 navazuje Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání (dále jen koncepce SIP). Vzhledem k době vydání dokumentu se řešila především nedostačující legislativa¹² a nedostatečné technické vybavení.¹³ Přesto tato koncepce SIP počítá s rozvíjením informační gramotnosti či ovládnutím informačních a komunikačních technologií všemi občany. Vše za předpokladu odstranění bariér, které tento cíl omezují. Důležitost rozšíření technologií v knihovnách zastává i Státní informační a komunikační politika (e-Česko 2006) z roku 2004, v níž byl vytyčen cíl připojení všech vzdělávacích institucí (včetně knihoven) k internetu do konce roku 2006.¹⁴

V souvislosti s výše zmíněnou koncepcí SIP je třeba uvést dokument, který se pro ni stal východiskem. V dubnu 1999 vznikl Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. Mimo jiné je zde důležitá část, která je věnována celoživotnímu vzdělávání dospělých, do kterého patří např. dosáhnutí určitého stupně formálního vzdělání, profesní vzdělávání, rekvalifikace, neformální vzdělávání atd. Ve všech případech jde o komunitu, v jejímž vzdělávání mohou veřejné knihovny hrát důležitou roli. Nadčasovost a význam této myšlenky dokazuje fakt, že i 15 let po vydání tohoto dokumentu je stále zájem o tzv. univerzity třetího věku a pořád roste počet knihoven, které tuto službu nabízejí.

---

¹¹ 1. Informační gramotnost, 2. Informatizovaná demokracie, 3. Rozvoj informačních systémů veřejné správy, 4. Komunikační infrastruktura, 5. Důvěryhodnost a bezpečnost informačních systémů a ochrana osobních dat, 6. Elektronický obchod, 7. Transparentní ekonomické prostředí, 8. Informační společnost: stabilní a bezpečná.

¹² Knihovní zákon byl přijat v roce 2001.

¹³ Projekt internetizace knihoven (PIK), který měl všem knihovnám zajistit připojení k internetu, započal v roce 2004.

¹⁴ Projekt PIK byl ukončen v roce 2013, připojilo se zhruba 2 500 knihoven. V současnosti je provoz internetu v kompetenci provozovatelů knihoven.

Pro rozvoj informační společnosti v České republice je zásadní, že i proces, jakým je celoživotní vzdělávání, je ukotven v odborných publikacích. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Národním ústavem odborného vzdělávání vydalo v roce 2007 Strategii celoživotního učení ČR. Toto vydání popisuje nejen jednotlivé stupně a formy dostupného vzdělání, ale i strategické dokumenty zahrnující celoživotní učení, stav vzdělání v české společnosti a návrhy budoucích kroků.

Posledním dokumentem je již dříve zmíněná Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven. Jeden z jejích dílčích úkolů podpory vzdělávání a čtenářské gramotnosti se věnuje zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v aktivitách podporujících celoživotní učení. Důležitou aktivitou uvedenou v tomto cíli je využití knihoven „*pro získávání základní počítačové a informační gramotnosti občanů pořádáním kurzů a umožněním přístupu na informační dálnice.*“ (Česko, 2012b)

1.6 Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách

Je zřejmé, že veřejné knihovny jsou podstatnou složkou formálního i neformálního vzdělávání. Jsou komunitními centry, centry neformálního vzdělávání a kulturními centry (Gilton, 2008). Jejich předností je přístupnost všem bez omezení. Veřejné knihovny mají potenciál oslovit všechny části komunity od dětí až po dospělé, přes menšiny a napříč vzdělávacích a profesionálních úrovní. Mají tak jedinečnou možnost vytvořit si širokou uživatelskou základnu (Gilton, 2008). Jedna knihovna se tak může podílet jak na informačním vzdělávání žáků základní školy, tak studentů univerzity třetího věku, nezaměstnaných či žen na mateřské dovolené. Ve spojení se základní či střední školou mohou v případě nutnosti sloužit i jako školní knihovna. V případech, kdy knihovna pořádá programy či různé akce pro děti, si též vychovává budoucí potenciální uživatele.

Další silnou stránkou těchto organizací je přímý přístup k informacím. Ať už v knižní podobě, ve formě elektronických informačních zdrojů nebo ze strany personálu, který může zájemcům o informace pomoci orientovat se v těchto zdrojích. Vztah mezi veřejnými knihovnami a informačním vzděláváním dobře vystihuje jeden

z dílčích cílů koncepce rozvoje, který si klade za úkol „*vytvořit materiální podmínky k rozvoji knihoven jako center neformálního celoživotního učení (= vzdělávacích institucí) pro oblast zájmového vzdělávání a dále pro oblasti literární, dokumentové, počítačové a informační gramotnosti obyvatel s cílem zvýšení jejich schopnosti efektivně využívat informační zdroj.*“ (Česko, 2012b)

2 Spolupráce neknihovnických subjektů a veřejných knihoven jako výzkumný problém

Výzkumným problémem, kterému se tato práce věnuje, jsou neknihovnické subjekty zapojené do informačního vzdělávání uživatelů veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje. Vzhledem k husté síti veřejných knihoven České republiky¹⁵ byly vybrány pouze dva kraje, na kterých bude demonstrován stav komunitních knihoven vzhledem k jejich schopnosti informačně vzdělávat své uživatele. S přihlédnutím k situaci v České republice, kdy většina knihoven základního typu má obdobné podmínky pro své fungování, které je ukotveno v knihovním zákoně, lze předpokládat, že se ve zbylých krajích bude jednat o velmi analogický stav.

Vzhledem k současné podobě veřejného knihovnictví, kdy většina knihoven rozšiřuje své služby a zaměřuje se ať už vědomě či nevědomě na komunitní roli, je důležitá nejen jejich podpora v této činnosti, ale i mapování dané situace. V první kapitole byly popsány nejdůležitější pojmy, které se této problematice týkají, a hlavní mezinárodní i české dokumenty věnující se tomuto okruhu problémů. Byly zde definovány hlavní body jako veřejná knihovna, komunitní knihovna, informační gramotnost či informační a celoživotní vzdělávání. Vzhledem k dostupnosti mnoha zdrojů, které čítají i diplomové práce z předních dvou knihovnických akademických pracovišť v České republice – Kabinet informačních studií a knihovnictví v Brně a Ústav informačních studií a knihovnictví v Praze –, které se problematice též věnují, je tento text zaměřen především na spolupráci s neknihovnickými subjekty. Mezi ně rozhodně patří i organizace pro formální vzdělávání. V případě veřejných knihoven se jedná hlavně o spolupráci se základní a střední školou. Tato problematika úzce souvisí s budováním dětského čtenářství a s akcemi a programy tomu věnovanými.¹⁶ Tato problematika je však už zpracována v širokém spektru publikací, včetně diplomových prací, a proto není v práci zahrnuta.

Následující kapitoly uvedou hlavní výzkumný cíl, výzkumné otázky, hypotézy výzkumu, charakter výzkumného vzorku a podrobně vyličí dvě metody sběru dat, které

---

¹⁵ Zhruba 5 533 knihoven je typu základní, veřejná, obecní, místní, lidová...

¹⁶ Např. Noc s Andersenem, Kamarádka knihovna, SUK, Celé Česko čte dětem, Už jsem čtenář – Kniha pro prvňáčka, Pasování prvňáčků, Klíčování, besedy s autory dětské literatury atd.

byly pro tuto studii vybrány. Způsob výzkumné práce byl veden v souladu s postupy e-learningového kurzu *Základy výzkumů v knihovnách*, který vznikl pod patronací kabinetu Informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a projektu PARTSIP.

2.1 Výzkumný cíl

Výzkumným cílem je zjistit, zda a v jaké míře veřejné knihovny spolupracují s neknihovnickými subjekty ve svém okolí za účelem informačního vzdělávání svých uživatelů. Vzhledem k cíli se jedná o tzv. explanační (též výkladový či objasňovací) výzkum, který usiluje o komplexní uchopení problematiky (Škodová, 2013). Z prostorového hlediska jsou objektem výzkumu knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje. Z hlediska funkcionálního se jedná o základní knihovny definované v první kapitole. Předmětem zkoumání je jejich kooperace s neknihovnickými subjekty v okolí.

2.2 Výzkumné otázky

Pro tuto studii byly určeny dvě hlavní výzkumné otázky:

- Jaké jsou možnosti veřejných knihoven, aby kooperací s neknihovnickými subjekty ve svém okolí rozšiřovaly informační vzdělávání svých uživatelů?
- Vědí veřejné knihovny o možnostech, které jim neknihovnické subjekty mohou nabídnout?

Pro jasnou interpretaci výše zmíněných bodů je potřeba provést jejich dekompozici. Je nezbytné definovat základní pojmy, se kterými se zde pracuje. Jde o vymezení výrazů „možnost“, „neknihovnické subjekty“ a „veřejné knihovny“. „Možností“ se zde myslí především východiska spolupráce knihoven a okolních subjektů. Lze se domnívat, že pokud dané kooperace již existují a fungují, poté mají ostatní knihovny možnost nechat se jimi inspirovat. V tomto bodě jde tedy o jejich

doložení výzkumnou metodou, která bude popsána později. Pojem neknihovnické subjekty popisuje jakoukoli fyzickou či právnickou osobu, která primárně nemá žádný vztah ke knihovnám jakéhokoli druhu. Nakonec je třeba zmínit, že veřejné knihovny zde budou posuzovány především z hlediska naplňování jejich komunitní role. Lze předpokládat, že knihovna, která spolupracuje s knihovními či neknihovnickými subjekty, splňuje požadavky této role. V opačném případě, kdy knihovna plní pouze základní knihovnické procesy a nesplňuje roli komunitního centra, je třeba zjistit, zda ví o možnostech, které nabízí spolupráce s neknihovnickými subjekty.

V souvislosti s určením, zda jde o veřejnou knihovnu plnící komunitní roli či nikoli, byly základní knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje pro účely této práce a tohoto výzkumu rozděleny podle ověřitelných proměnných do následujících tří skupin:

- **knihovna typu C (knihovny bez komunitní role):**

- nabízí výpůjční služby:
  - z vlastního fondu
  - z výměnných fondů
  - v rámci meziknihovní výpůjční služby (MVS)
- nabízí přístup k internetu

Mezi její další charakteristiky, které pro účely této práce nebyly stěžejní, ale které jsou pro tento typ knihovny typické, i když nemusí platit ve všech případech, a jsou zde uvedeny především pro úplnou představu knihovny typu C, patří:

- knihovna nemá vlastní budovu, či disponuje pouze minimálním počtem místností
- minimální otevírací doba
- minimální počet zaměstnanců (většinou jedna osoba bez vzdělání v oboru)
- neoriginální webové stránky¹⁷

---

¹⁷ Např. v Královéhradeckém kraji se často jedná o šablonu dostupnou na <http://webknihovny.cz/> (projekt realizovaný v rámci projektu VISK 3 pro rok 2009).

- **knihovna typu B (knihovna mířící ke komunitní roli):**

- nabízí výpůjční služby:
  - z vlastního fondu
  - z výměnných fondů
  - v rámci meziknihovní výpůjční služby (MVS)
- nabízí přístup k internetu
- nabízí hlavně akce pro instituce zajišťující formální vzdělávání (mateřské, základní a střední školy)

Další znaky tohoto typu:

- knihovna nemá vlastní budovu, či disponuje pouze minimálním počtem místností
- minimální otevírací doba
- minimální počet zaměstnanců (většinou jedna osoba bez vzdělání v oboru)
- neoriginální webové stránky

Jediným rozdílem mezi tímto a první typem tak zůstává nabídka akcí pro základní či střední školy, v některých případech i pro mateřské školky. Tyto komunity jsou pro malé knihovny nejjednodušším způsobem spolupráce. Často jsou umístěny v jedné budově nebo ve vzájemné blízkosti.

- **knihovna typu A (komunitní veřejná knihovna):**

- nabízí výpůjční služby:
  - z vlastního fondu
  - z výměnných fondů
  - v rámci meziknihovní výpůjční služby (MVS)
- nabízí přístup k internetu
- nabízí programy pro veřejnost
- své prostory využívá i pro jiné účely než je zajišťování základních knihovnických služeb
- spolupracuje s jinými fyzickými či právníckými osobami

I k tomuto typu knihovny lze připojit další charakteristické rysy, které nejsou stěžejní, ale dokreslují popis této instituce:

- knihovna má vlastní budovu (může disponovat pobočkami)

- delší otevírací doba (bývá přizpůsobená potřebám uživatelů)
- vyšší počet zaměstnanců (než u knihoven typu B a C)

2.3 Hypotézy výzkumu

Pro průzkum spolupráce neknihovnických subjektů a veřejných knihoven na informačním vzdělávání uživatelů byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza 1: Většina veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje se v dnešní době věnuje činnostem spojeným s komunitní rolí.

Hypotéza 2: Má-li knihovna Královéhradeckého či Pardubického kraje komunitní sklony, spolupracuje též s neknihovnickými subjekty.

Hypotéza 3: Veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje kooperující s neknihovnickými subjekty s nimi spolupracují i na informačním vzdělávání svých uživatelů.

Hypotéza 4: Veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje, které se zatím nevěnují činnostem spojeným s komunitní rolí, by o ně eventuelně měly zájem.

Hypotéza 5: Nabídka služeb veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje je přímo úměrná velikosti města.

Z uvedených hypotéz vyplývá, že se bude pracovat s několika proměnnými. Prvních čtyř hypotéz se týká proměnná nominální v dichotomické podobě, tedy zda daná skutečnost je nebo není. Zda se zkoumané veřejné knihovny věnují komunitní činnosti, zda spolupracují s neknihovnickými subjekty, zda s neknihovnickými subjekty prohlubují informační gramotnost uživatelů a zda by měly případně zájem o naplňování funkce komunitní knihovny, či nikoli. V poslední hypotéze se budou zjišťovat určité hodnoty, jedná se tedy o tzv. intervalovou (kardinální) proměnnou. V tomto případě bude zkoumána velikost měst.

2.4 Charakter výzkumného vzorku

Jednotkami výzkumu jsou veřejné knihovny. Cílovou populaci tvoří veřejné knihovny České republiky a základní populací či souborem je 5 533 veřejných knihoven České republiky zapsaných v evidenci knihoven. Tento počet byl zredukován na výběrový soubor, který pracuje pouze se 796 veřejnými knihovnami Královéhradeckého a Pardubického kraje. V případě těchto knihoven se jedná o cenzovní šetření, tedy o situaci, kdy budou zkoumány všechny jednotky.

V situaci, kdy se pracuje s výběrovým souborem, je potřeba určit jeho optimální velikost, i když neexistují výslovné návody. V tomto případě si lze pomoci následující tabulkou, kterou uvádí metodika e-learningového kurzu:

Velikost populace	Velikost vzorku
Do 100 jednotek	80 %
Do 1000 jednotek	40 %
Do 10 000 jednotek	7,5 %
Do 100 000 jednotek	1,5 %
Do 1 000 000 jednotek	0,25 %
Do 10 000 000 jednotek	0,045 %

Tab. 1: Výpočet velikosti vzorku (Škodová, 2013)

Z tabulky vyplývá, že pokud naše základní populace čítá 5 533 knihoven, pak by vzorek měl tvořit minimálně 7,5 %, tedy přibližně 415 knihoven. V případě 796 veřejných knihoven ze dvou vybraných krajů je vzorek více než dostačující.

Informace o množství knihoven v České republice a vybraných krajích byly převzaty z evidence knihoven, která byla již dříve několikrát zmiňovaná. Při práci s těmito daty je potřeba počítat s drobnými odchylkami od skutečného stavu, které však nebudou mít vliv na závěrečné výsledky. Výkyvy jsou způsobeny především neaktuálností dat, jelikož zmíněná evidence knihoven pochází z roku 2012. Podle informací Mgr. Michala Fojtíka (2014) z Ministerstva kultury sice probíhá její aktualizace, nicméně její zveřejnění potvrzuje. Vzhledem k této neaktuálnosti a ve snaze o komplexnější adresář bylo přihlédnuto k dalším informačním zdrojům. Do celkového počtu byly započítány knihovny, které se přidaly až v roce 2013. Jejich seznam byl poskytnut oddělením Literatura a knihovny Ministerstva kultury. Dále bylo přihlédnuto

k dostupným informacím Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (dále jen NIPOS), které bylo v roce 1991 zřízeno Ministerstvem kultury. Toto středisko mimo jiné zpracovává informace o knihovnách, které jsou každoročně statisticky šetřeny Výkazem o knihovně za rok (Lindnerová, 2014). Jelikož knihovny do této databáze přispívají každý rok, lze předpokládat, že informace zde uveřejněné, mají aktuálnější podobu než evidence knihoven. Vzhledem k existenci těchto dvou zdrojů byly porovnány jednotlivé informace o veřejných knihovnách obou zkoumaných krajů. V závěru se přihlédlo i k webovým stránkám samotných knihoven, kdy bylo v několika málo případech zjištěno, že daná veřejná knihovna svou činnost v poslední době ukončila. Při zjišťování počtu knihoven a jejich poboček byl navázán kontakt i s Českým statistickým úřadem a jeho úsekem Městská a obecní statistika (MOS). Tento úřad poskytl informaci, že jím zveřejněná data jsou z roku 2006 a jejich aktualizace se vzhledem k charakteru zjišťování daných ukazatelů nepřipravuje (Serbusová, 2014). Z tohoto důvodu k nim nemohlo být přihlédnuto. Dalším nepoužitelným zdrojem byla databáze Národní knihovny ČR s názvem Adresář knihoven a informačních institucí v ČR (dále jen ADR). Pro vyhledávání bylo zvoleno kritérium „kraj“. V případě Královéhradeckého kraje bylo nalezeno 170 knihoven všech typů, v případě Pardubického kraje se jednalo o 123 institucí.¹⁸ Přispívání do databáze ADR nemají knihovny povinné, což vysvětluje jeho neúplnost.

Výsledný počet veřejných knihoven, se kterým se ve výzkumu pracovalo, zobrazují následující tabulky:

Zdroj:	Počet veřejných knihoven:	
Evidence a adresář knihoven evidovaných Ministerstvem kultury	370	
NIPOS	<i>celkem:</i>	370
	<i>knihovny, které nejsou v evidenci MK:</i>	9
	<i>knihovny, které nejsou v databázi NIPOS:</i>	9
webové stránky veřejných knihoven	– 1 knihovna (zrušena k 1. 1. 2014)	

Tab. 2: Počet veřejných knihoven Královéhradeckého kraje

¹⁸ vyhledáno 1. 7. 2014

Zdroj:	Počet veřejných knihoven:	
Evidence a adresář knihoven evidovaných Ministerstvem kultury	416	
NIPOS	<i>celkem:</i>	388
	<i>knihovny, které nejsou v evidenci MK:</i>	3
	<i>knihovny, které nejsou v databázi NIPOS:</i>	31
webové stránky veřejných knihoven	– 1 knihovna (zrušena k 1. 10. 2013)	

Tab. 3: Počet veřejných knihoven Pardubického kraje

Z výše uvedených dat vyplývá, že se nesrovnalosti nevyskytují ve velké míře. Při obsahové analýze, která bude popsána v následující kapitole, se bude pracovat v případě Královéhradeckého kraje s 378 veřejnými knihovnami a v případě kraje Pardubického půjde o 418 těchto institucí. Výsledné číslo je součtem knihoven uvedených v evidenci knihoven a knihoven zahrnutých v databázi NIPOS, které nejsou uvedeny v evidenci knihoven. V obou případech se vyřadilo po jedné knihovně, která na svých webových stránkách oznámila zrušení své činnosti.

2.5 Metody sběru dat

Daný problém je vhodné řešit kvantitativním výzkumem, neboť se jedná o velký vzorek. V předchozí kapitole bylo řečeno, že se průzkum týká 796 veřejných knihoven. Zvolenými kvantitativními metodami sběru dat jsou pro tuto studii analýza dokumentů, přesněji obsahová analýza, a dotazník. V případě obsahové analýzy se musí počítat se ztrátou dat v situaci, kdy daná knihovna nebude na internetu vyhledatelná, v případě dotazníkového průzkumu je ztráta informací závislá na jeho návratnosti.

V první metodě, dokumentové analýze, se ne vždy musí jednat o klasické dokumenty. V případě tohoto výzkumu se bude pracovat především s dokumenty v číselné a elektronické podobě. Sběr dat bude prováděn obsahovou analýzou elektronických zdrojů, které nebyly primárně určeny pro účely tohoto průzkumu. Výchozím dokumentem je evidence knihoven, dále se předpokládá využití Českého statistického úřadu, databáze NIPOS, regionálních seznamů knihoven

Královéhradeckého a Pardubického kraje a webových stránek jednotlivých veřejných knihoven těchto dvou krajů.

Druhou doplňující metodou je dotazník v elektronické formě, pro který bude zvolena vhodná aplikace. Tato metoda bude využita pro knihovny, které lze kontaktovat elektronickou poštou. Dotazník by měl doplnit data obsahové analýzy, která se spoléhá především na elektronické zdroje. Jde o doplnění informací v případě, kdy knihovny o svých aktivitách neinformují na svých webových stránkách.

2.6 Obsahová analýza

V kapitole týkající se charakteru výzkumného vzorku byl za použití evidence knihoven a databáze NIPOS vytvořen adresář veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje. Pro zjištění závislosti velikosti města a služeb knihovny byl za pomoci Českého statistického úřadu ke každému městu a obci s veřejnou knihovnou přiřazen počet obyvatel.

V závislosti na výši pracovního úvazku knihovníka, lze veřejné knihovny rozdělit na profesionální (více než 15 hodin týdně) a neprofesionální (do 15 hodin týdně). S tím souvisí i schopnost během pracovní doby zajistit chod knihovny, případně pořádání doprovodných akcí. Lze předpokládat, že v tomto směru jsou neprofesionální knihovny v nevýhodě. Zkoumané knihovny byly do těchto dvou skupin rozděleny podle regionálních seznamů Státní vědecké knihovny v Hradci Králové a Krajské knihovny v Pardubicích.

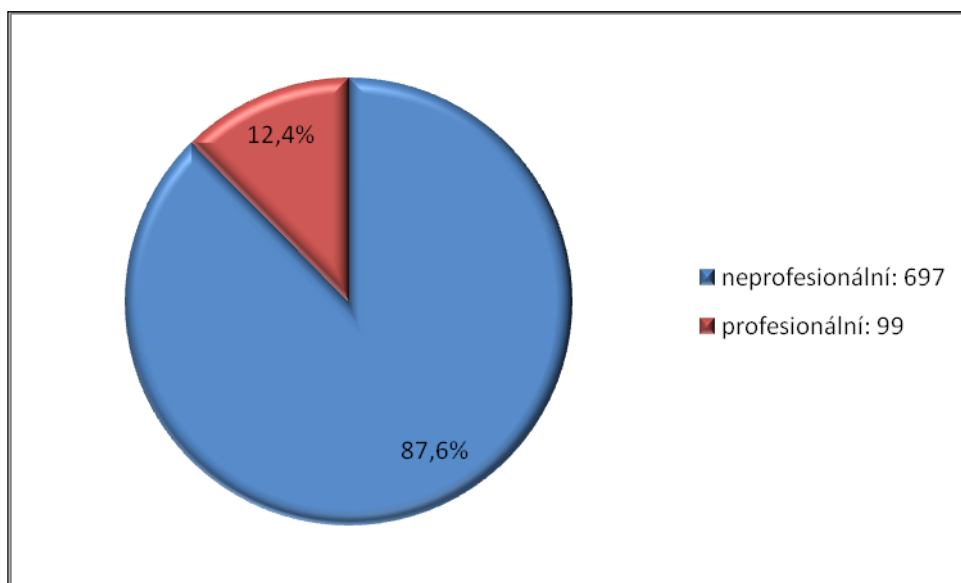
Důležitou částí této metody bylo nalezení webových stránek všech knihoven. Tento údaj se vyhledával pomocí výše zmíněných regionálních seznamů, podle informací uvedených v databázi NIPOS či za pomoci internetových vyhledávačů. Důležitost existence tohoto údaje spočívá především v předpokladu, že v případě, kdy knihovna nemá vlastní webové stránky, nebo nejsou na internetu vyhledatelné, se lze domnívat, že daná instituce nefunguje či funguje pouze v omezené míře. Jelikož se tato práce věnuje knihovnám, u nichž mapuje činnosti nad základní knihovní rámec, předpokládá se, že v takovém případě knihovna disponuje vlastními webovými stránkami už z principu, aby svým uživatelům nabídla knihovní katalog či informace

o své činnosti. Během této fáze se též vyhledaly kontakty v podobě elektronických adres.

Posledním krokem bylo vyhledání adekvátních informací o činnostech jednotlivých knihoven. Při této fázi se u daných knihoven vyhledávaly informace o jejich základních knihovnických procesech, vybavení, otevírací době, vzhledu webových stránek, pořádaných akcí, typu těchto akcí či plnění komunitní role. Poté došlo k rozdělení knihoven dle výše zmíněných kritérií do tří skupin, které byly popsány v kapitole 1.8. Nalezené informace byly zadány do tabulky (MS Excel), aby mohly být následně vyhodnoceny.

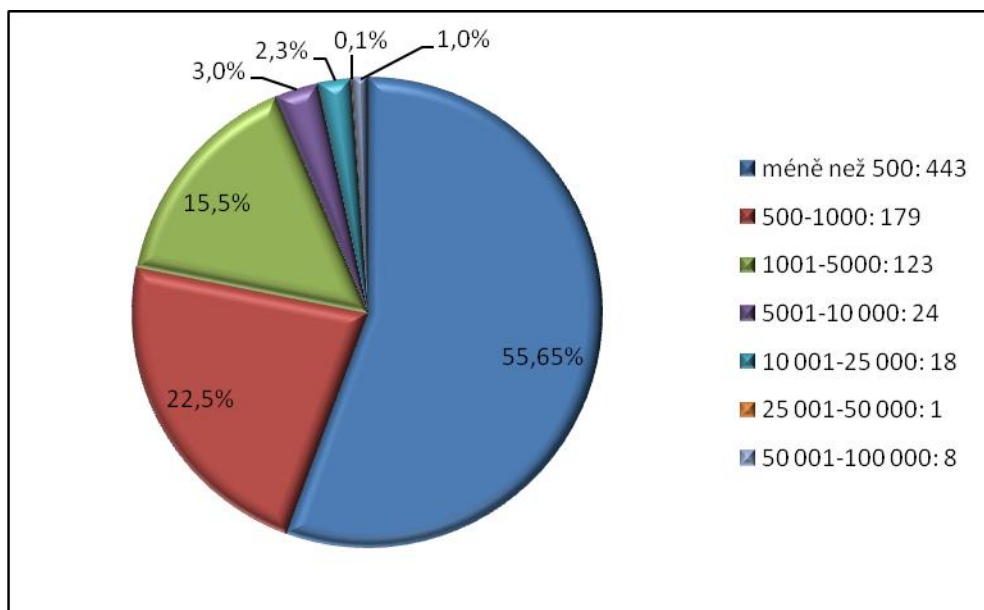
2.6.1 Výsledky obsahové analýzy

Obsahová analýza vedla k získání údajů o rozložení knihoven podle jejich profesionality. Převahu neprofesionálních knihoven zobrazuje následující graf:

Graf 1: Rozložení veřejných knihoven podle profesionality

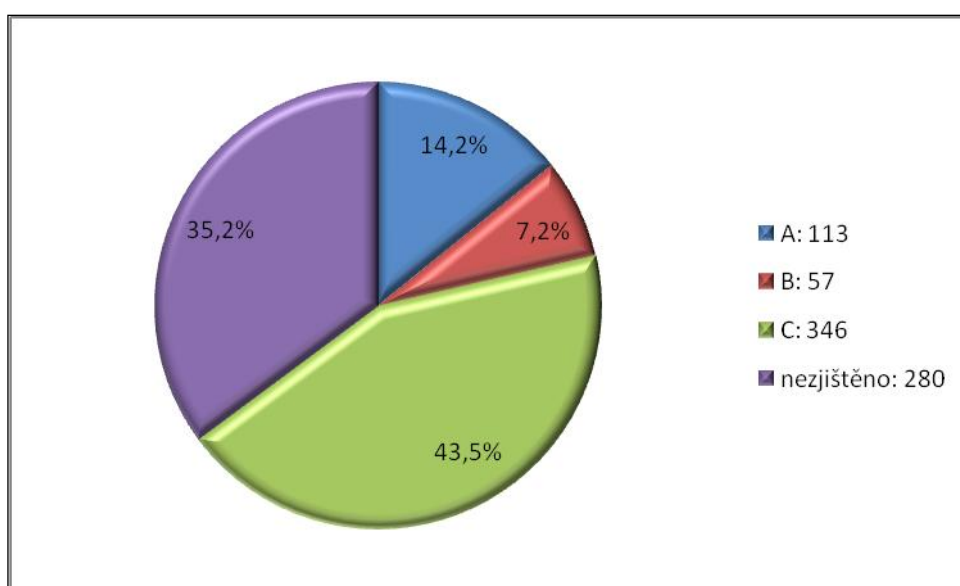
Následující graf zobrazuje veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje včetně jejich poboček rozdělené dle počtu obyvatel jednotlivých měst:

Graf 2: Rozložení veřejných knihoven podle počtu obyvatel

Z výše uvedených dat vyplývá, že nejvíce knihoven se nalézá v obcích, které mají méně než 500 obyvatel. Toto rozložení se jistě odrazí i v následujících dvou grafech.

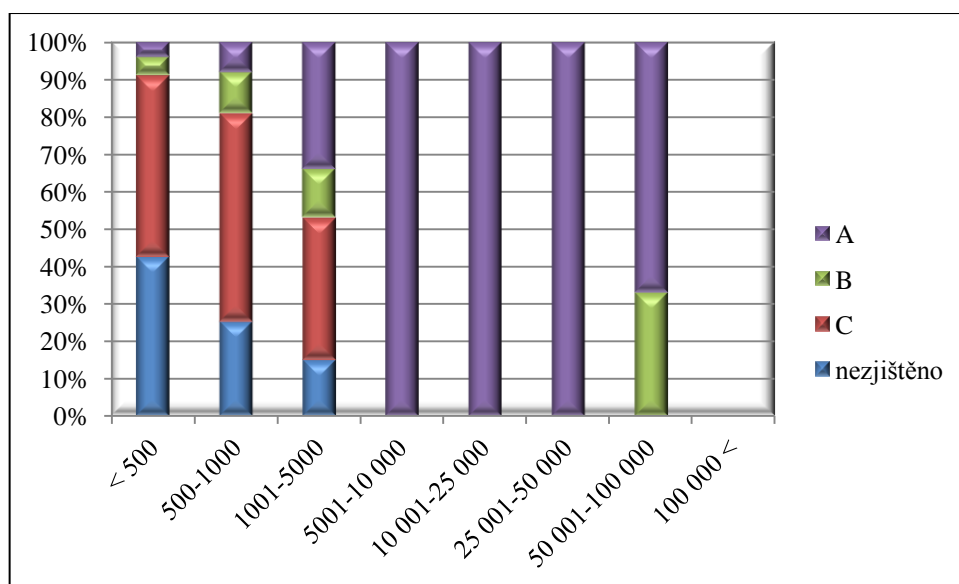
V prvním případě je použita typologie knihoven, která byla stanovena pro tuto práci v kapitole 2.2. Knihovny byly rozděleny na čtyři skupiny, z nichž tři odpovídají předem určeným kategoriím, a čtvrtá zastupuje ty knihovny, o kterých nebyly nalezeny relevantní informace:

Graf 3: Rozdělení veřejných knihoven dle stanovené typologie

Z grafu je zřejmé, že většina knihoven patří do skupiny C, tedy že v 346 případech se jedná o knihovny, které nabízejí pouze základní knihovnické služby. To lze přikládat skutečnosti, že většina těchto veřejných knihoven sídlí v malých obcích a nemusí tedy mít dostatečné podmínky pro svůj rozvoj. Rozložení typů knihoven podle velikosti města se věnuje graf č. 3. Stále zde zůstává velká skupina knihoven, u kterých nebyly nalezeny žádné informace. Celkem se jedná o 280 knihoven. Lze se domnívat, že pokud by se jednalo o knihovny, které se snaží rozvíjet své činnosti, plnit komunitní role a spolupracovat s dalšími institucemi, byly by též snadno vyhledatelné na internetu. Bohužel z grafu dále vyplývá, že knihoven, u kterých lze potvrdit jejich komunitní aktivity je pouhých 14 %, tedy 113 institucí. U poslední skupiny B, do které spadá pouze 7 % knihoven, lze předpokládat, že časem těchto 57 institucí rozšíří své služby a připojí se ke komunitním knihovnám, nebo naopak služby utlumí a doplní skupinu C.

Následující graf znázorňuje závislost velikosti města na nabídce služeb knihoven. Jednotlivá města Královéhradeckého a Pardubického kraje byla rozdělena do předem určených skupin a v každé kategorii se zkoumal počet knihoven daného typu. Opět se zde vyskytují knihovny typu A, B a C. Ty, u kterých se nepodařilo zjistit potřebné informace, spadají do kategorie „nezjištěno“:

Graf 4: Závislost typu knihoven na velikosti města

Ve spodní části grafu jsou uvedeny jednotlivé skupiny měst podle počtu obyvatel a typy knihoven jsou ve sloupcích odlišeny barevně. Důležitým faktorem, který ovlivňuje rozložení jednotlivých typů knihoven je fakt, že z celkového počtu měst,

tedy z 694¹⁹ tvoří 77 % obce s méně než tisícem obyvatel. To vysvětluje vysoké procento menších knihoven typu C v malých městech, kde se knihovny oproti větším městům setkávají s nedostatkem financí, prostor a zaměstnanců, a proto často nabízejí pouze základní služby.

Zaměříme-li se pouze na knihovny typu A a na jejich nabídku akcí, které nepořádají pouze svépomocí, ale na kterých spolupracují s jinými organizacemi či fyzickými osobami, nalezneme takovou kooperaci v 90 % případech. Téměř polovina všech akcí je výsledkem spolupráce se školami všech stupňů. Nejčastěji jde o akce typu Noc s Andersenem, Pasování prvňáčků, Klíčování, Knížka pro prvňáčka, organizované výlety či prohlídka knihovny a informační výchova v podobě seznámení se s knihovním katalogem. Po institucích formálního vzdělávání se nejčastěji objevují spolupráce s jednotlivci. V této oblasti se jedná o velmi pestrou škálu možností. Veřejná knihovna spolupracující s fyzickou osobou může pro své uživatele či širokou veřejnost připravit akce v podobě besed, přednášek, autorského čtení, vernisáže, výstavy, dílny, workshopů atd. Veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje nabídly svému okolí třeba setkání se spisovatelem, cestovatelem, ilustrátorem, fotografy, sochaři, archeology, novináři, kronikáři, výtvarníky, výtvarnými lektory, grafiky, doktory, lékárníky, stylisty, pamětníky, kineziology, ornitology, ale i s vinaři, včelaři či pracovníky rádia. Tato spolupráce nabízí velké množství možností, zde je uveden pouze výčet vybraných příkladů.

Další rozsáhlá kooperace vzniká mezi knihovnou a organizacemi, institucemi, skupinami či právníckými osobami. Velmi často se jedná o svazy či kluby seniorů. Dále se v praxi lze setkat s partnerstvím s divadlem, mateřskými centry, festivaly, občanskými sdruženími, místy pro organizování volnočasových aktivit, dámskými kluby či kluby pro mládež, dětskými domovy, kulturními kluby, muzei, obchodními společnostmi, obecními úřady, výtvarnými kroužky, ale existují i akce pořádané za pomoci zoologické zahrady, zámku, policejních složek, horské služby, včelařů, kapel či hudebníků. Opět se jedná o neúplný výčet možných aktivit veřejných knihoven.

Tato výzkumná část podala důležité statistické informace o rozložení knihoven ve městech zkoumaných krajů a o akcích, které tyto knihovny na svých webových stránkách propagují. Následující kapitola, která se týká dotazníkového průzkumu, se

---

¹⁹ Menší počet měst než samotných knihoven je způsoben existencí poboček v některých městech.

věnuje především kooperaci knihoven a neknihovnických subjektů a jejich snaze rozšiřovat informační gramotnost.

2.7 Dotazníkový průzkum

Dalším krokem studie je kvantitativní výzkum v podobě dotazníkového průzkumu, který byl zvolen pro doplnění informací, které nemusely být zachyceny v předešlé analýze. Forma dotazníku byla zvolena především kvůli třem faktorům: rozsah zkoumaného vzorku, jednoduchá distribuce a pohodlný přístup ze strany zvolených veřejných knihoven.

Pro vytvoření dotazníku byl zvolen on-line nástroj vyplnito.cz. Dotazník obsahoval celkem 18 otázek různých typů (viz příloha 2). Některé z otázek byly tzv. filtrační, které celý dotazník větvaly, a proto ne každý respondent měl možnost odpovědět na všech 18 otázkách. Z hlediska standardizace se využily otázky uzavřené, otevřené i polootevřené. Podle rozsahu jednotlivých otázek se v dotazníku pracovalo s dotazy dichotomickými, které nabízí výběr pouze ze dvou možností, dále pak polytomickými, zejména výběrovými s možností volby pouze jedné odpovědi, a nakonec s výčtovými, kde bylo možné vybrat jednu či více odpovědí.

Obsahovou analýzou webových stránek jednotlivých knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje byly zjištěny potřebné elektronické kontakty. Pro Královéhradecký kraj bylo nalezeno 214 kontaktů z celkového počtu 378, v případě Pardubického kraje se jednalo o 118 elektronických adres ze 418 knihoven. Ze 796 knihoven obou krajů bylo osloveno celkem 332 knihoven, kterým byl zaslán průvodní e-mail (viz příloha 1) s internetovým odkazem na samotný dotazník. Z tohoto počtu se zpět vrátilo 42 e-mailů z důvodu špatné nebo nefungující adresy. Zajímavostí byla skutečnost, že 69 % navracených e-mailů pocházelo z knihoven, které měly webové stránky vytvořené podle stejné webové šablony, o které jsem se zmiňovala v kapitole 2.2. Celkem byl dotazník odeslán 290 veřejným knihovnám, z nichž ho v období od 24. 6. – 4. 7. 2014 vyplnilo 82 knihoven. V následující části budou uvedeny informace získané dotazníkovým šetřením.

2.7.1 Výsledky dotazníkového průzkumu

Následující kapitola uvede výsledky dotazníkového šetření, které budou popsány pomocí dat a grafů, jež z výzkumu vyplynuly.

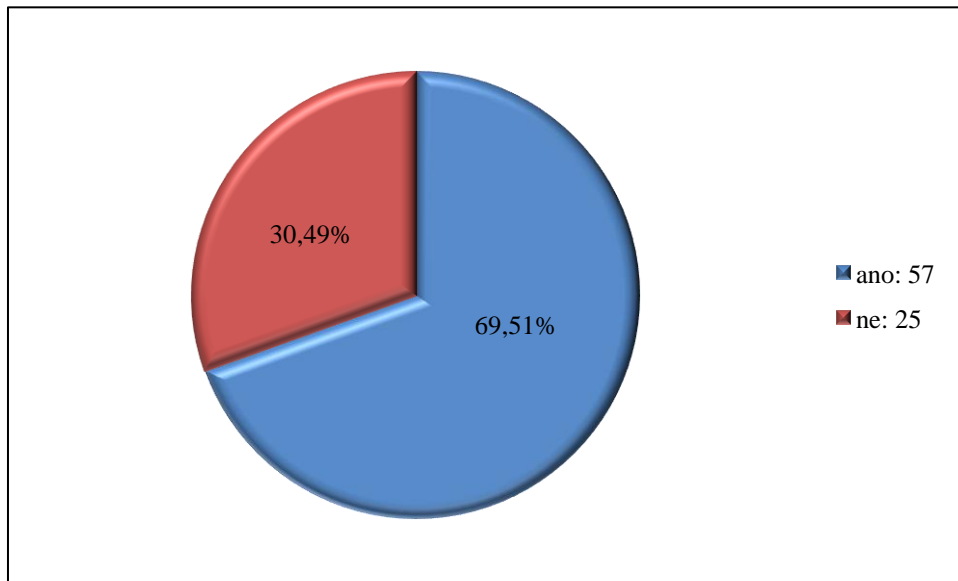
Začátek dotazníku byl tvořen třemi úvodními otázkami. První dotaz byl informativní a týkal se profesionality knihoven. Poměr mezi takto profilovanými knihovnami byl v dotazníku téměř vyrovnán, neboť ho vyplnilo 51 % profesionálních a 49 % neprofesionálních knihoven.

Druhá otázka měla za cíl zmapovat souvislost mezi knihovnou, která disponuje pobočkami, a kooperací s neknihovnickými subjekty. Lze se domnívat, že má-li knihovna pobočky a tím pádem působí na větším území, má větší tendenci ke spolupráci s okolím. Tohoto výzkumu se ve výsledku zúčastnilo 80 % knihoven, které nemají žádnou pobočku, ale 60 % z nich přesto spolupracuje s další institucí či fyzickou osobou. Zbylá část disponovala alespoň jedním dalším pracovištěm, z nichž 69 % spolupracuje i s jinými subjekty.

Poslední úvodní otázka se týkala webových stránek. V této části se předpokládalo, že všechny z dotázaných knihoven budou disponovat vlastní webovou stránkou, přesto kladně odpovědělo pouze 82 %.

Následující otázka zahájila blok specifických dotazů, kterými byly veřejné knihovny filtrovány podle předem zvolených kritérií. Čtvrtým dotazem se knihovny rozdělily na ty, které pořádají akce pro své uživatele, a ty, které tuto činnost neprovádějí:

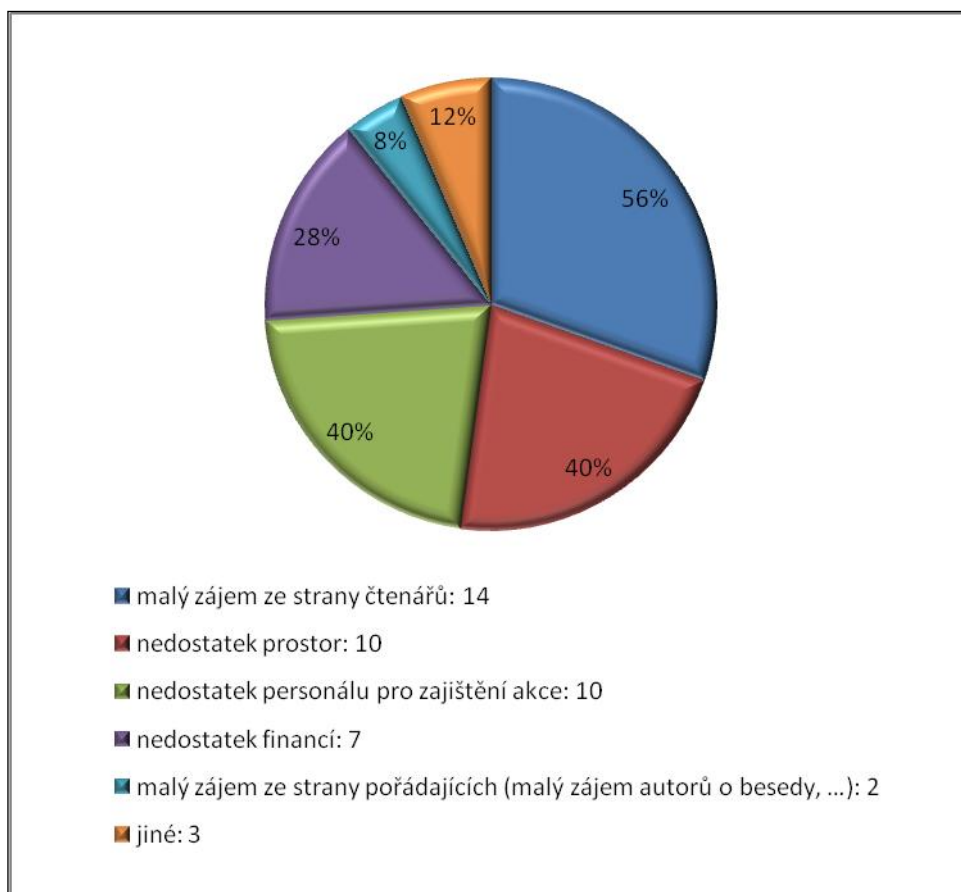

Graf 5: Rozdělení veřejných knihoven dle pořádání akcí pro uživatele

Pro účely tohoto výzkumu byla klíčová první skupina, jejíž aktivity byly zkoumány dalšími dotazy. U ostatních knihoven následovaly otázky týkající se důvodů, které je vedou k tomu, aby akce nepořádaly. Pro tuto skupinu poté následovaly závěrečné otázky a konec dotazníku.

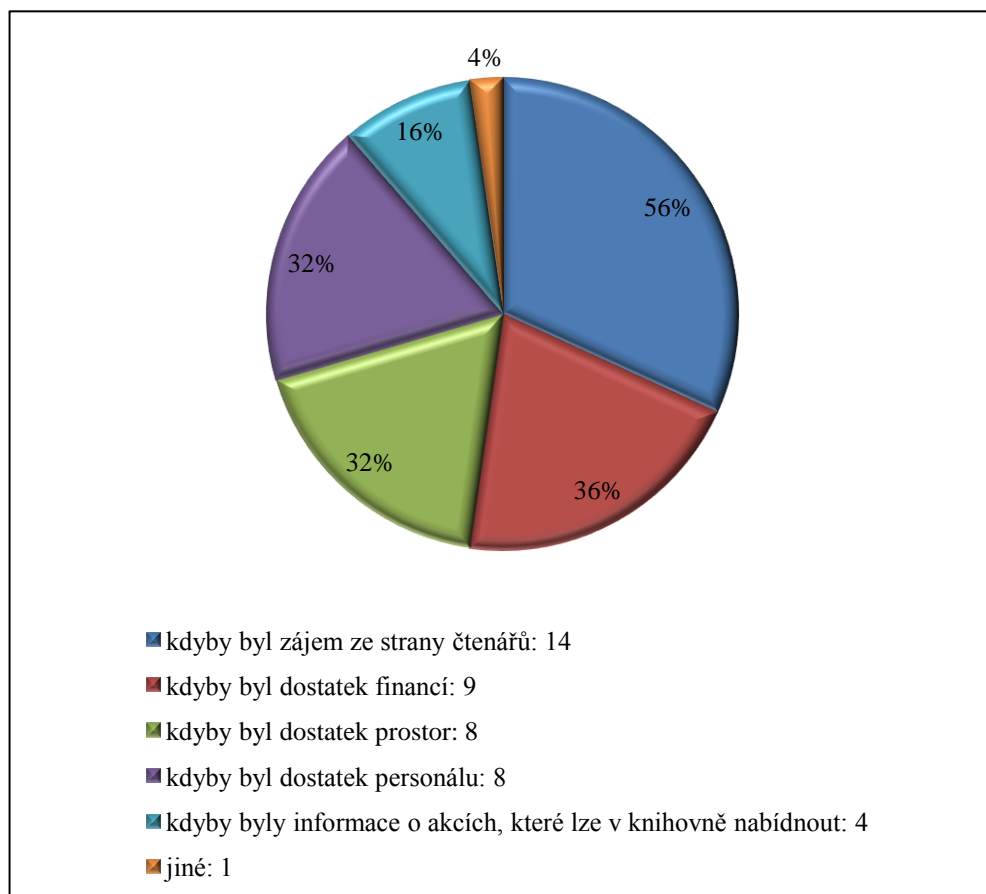
Z grafu vyplývá, že většina veřejných knihoven se věnuje svým uživatelům i nad rámec základních knihovnických služeb. Této skupině se text bude věnovat později. Následující informace se týkají knihoven, které se pořádání akcí nevěnují. Pro tuto skupinu následovala otázka, která se zajímala o důvody, které vedou k absenci této nabídky. Souhrn faktorů uvádí následující graf:

Graf 6: Důvody veřejných knihoven pro nepořádání akcí

Pod označením „jiné“ se skrývají další důvody, které knihovny nenašly v dané nabídce. Všechny argumenty se týkaly toho, že oslovení respondenti vedou knihovnu většinou jako vedlejší činnost ke své hlavní náplni, která bývá administrativního zaměření, a proto nezbývá čas na další aktivity.

Na tuto otázku navazoval dotaz, který se snažil vystihnout, za jakých okolností by se tyto knihovny zapojily do pořádání akcí. Nejčastější odpovědi byly následující:

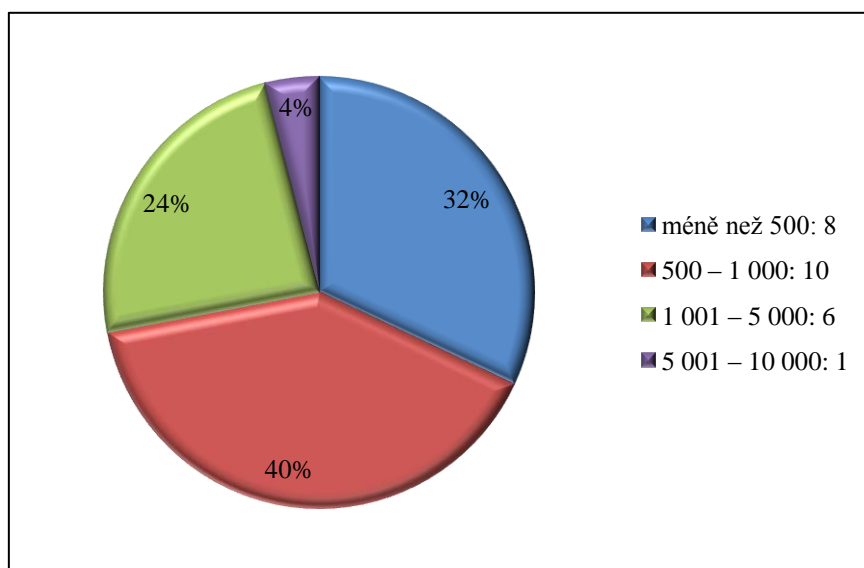

Graf 7: Okolnosti, za kterých by veřejné knihovny pořádaly akce

Z grafu vyplývá, že knihovny přisuzují velkou váhu zájmu čtenářů. Zde se nabízí otázka, zda čtenáři o případné akce opravdu zájem nejeví nebo že nemají ponětí o možnostech, které jim knihovna může poskytnout. V těchto případech lze knihovnám jako případné řešení nabídnout možnost uspořádat anketu, která by mohla pomoci zjistit názor a ponětí veřejnosti o případném pořádání akcí. Pro následující okolnosti lze využít zkušeností jiných knihoven. S finančními potížemi se v dnešní době setkává nejedna knihovna. Jako organizace, které část svých služeb nabízejí bezplatně, mají snahu hledat dobrou kvalitu za přijatelnou cenu. Existuje mnoho možných kooperací, které fungují s minimálním využitím finančních prostředků. Východiskem v tomto případě může být i spolupráce s fyzickou osobou z dané obce, která může nabídnout své speciální znalosti či dovednosti, o které se chce podělit např. formou besedy či přednášky. Z výsledků obsahové analýzy lze jako inspirativní zmínit např. spolupráci s pamětníky či kronikáři. Nedostatek prostor řeší některé knihovny využitím spolupráce s jinými subjekty, jako jsou zámky, muzea nebo divadla. Vhodným prostorem může být i okolní příroda. Častým problémem je nedostatek personálu. Jak bylo zmíněno u předchozí otázky,

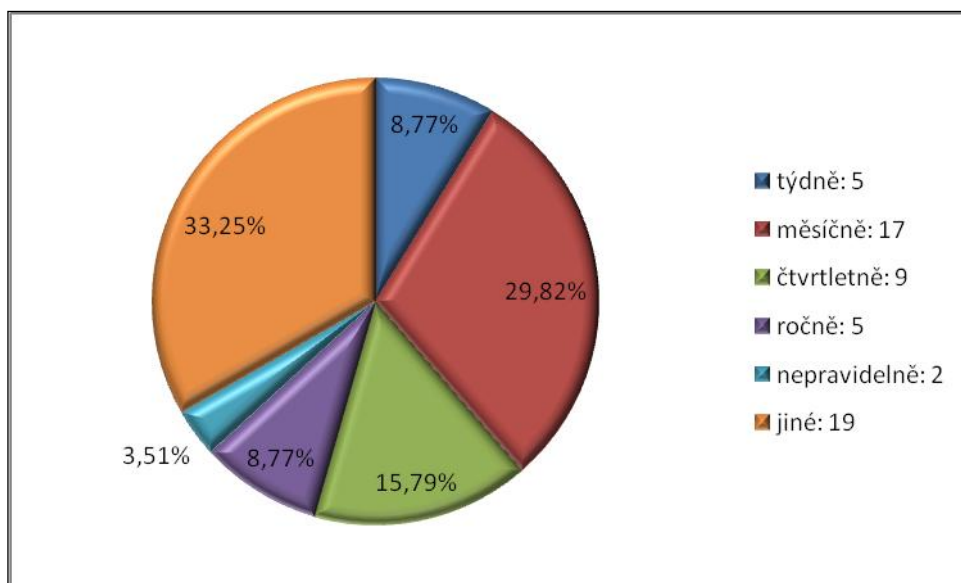
personál může být tvořen jen jednou osobou, která knihovní práci vykonává jen z částečného nebo žádného úvazku. S tím souvisí problematika, která je v poslední době v knihovnické obci často zmiňována – dobrovolníci v knihovnách. Nejedná se sice o praxi posledních let, ale v současnosti je tato otázka jednou z priorit Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2001 až 2015. Vše má své legislativní ukotvení a příklady možného využití dobrovolníků uvádí i Národní knihovna ČR v sekci Informace pro knihovny. I výpomoc při pořádání besed a akcí lze považovat za druh informačního vzdělávání a i z toho důvodu se nabízí spolupráce s institucemi formálního vzdělávání. Fakt, že by knihovna pořádala akce pro své uživatele, kdyby bylo více informací o těchto možnostech, lze ovlivnit dostatečným množstvím textů, které nabízejí primární informace nebo zdroje, jež mohou pomoci k překročení této propasti nedostatku informací. Podobný cíl má i tato diplomová práce. V poslední odpovědi, která byla doplněna respondentem, se jednalo o možnost spolupracovat s větší knihovnou.

Závěrečný graf týkající se skupiny veřejných knihoven, které nepořádají žádné akce pro své uživatele, se týká jejich rozložení podle velikosti města:

Graf 8: Rozložení veřejných knihoven, které nepořádají akce, dle velikosti města

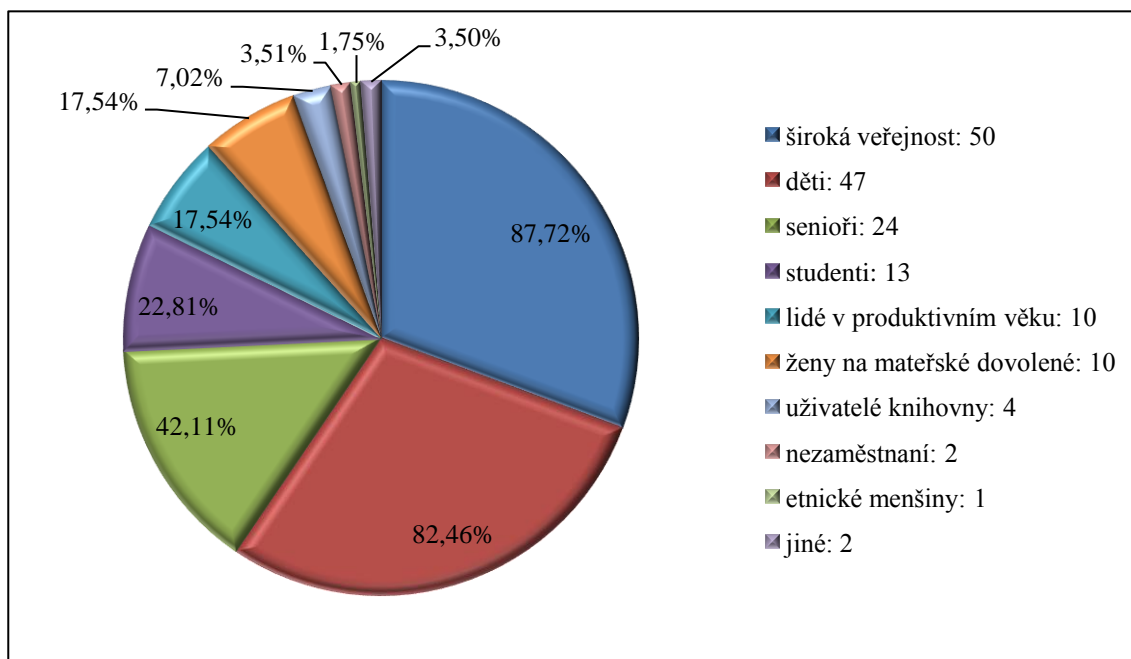
Následující úsek se vrací zpět k majoritní části knihoven, které pořádají programy pro své uživatele či veřejnost. Pro tyto knihovny následovala otázka týkající se frekvence pořádání různých akcí, programů či besed:

Graf 9: Frekvence pořádání akcí veřejnými knihovnami

Zajímavou částí výsledků je sekce s odpověďmi, které respondenti vyplňovali sami, aniž by zvolili předem definovanou možnost. Většina reakcí byla obdobného charakteru, pouze jinak formulovaná. Podle nich jsou akce zpravidla pořádány příležitostně či podle zájmu čtenářů. Za všechny případy uvádím jednu odpověď, která vystihuje ostatní: „*Není to časově fixní, organizujeme spíše výstavy a jednoduché prezentace fotografií.*“

Další graf uvádí sérii otázek, které se týkaly bližšího určení a popisu jednotlivých akcí. První otázka této sady se týkala cílových skupin, na které knihovny svou programovou činnost zaměřují:

Graf 10: Cílové skupiny, pro které jsou určeny akce jednotlivých veřejných knihoven

Na předních příčkách se nalézá široká veřejnost. Poté se vyskytují úžeji zaměřené kategorie. Není žádným překvapením, že další dvě nejobsáhlejší skupiny jsou děti a senioři. Tyto kategorie byly zmiňovány již dříve v souvislosti s obsahovou analýzou.

V následujících dvou otázkách mají větší váhu obsah odpovědí než jejich četnost výskytu, proto nebudou vyjádřeny grafy, ale tabulkou. Procentuální zastoupení bude uvedeno pouze pro úplnost dat. V prvním případě respondenti uváděli typ akcí, které se v jejich knihovně nejčastěji konají. Byla zde možnost výběru z předem uvedených příkladů nebo doplnění vlastního odpovědi:

typ akce:	%:
seznámení s knihovnou	71,93 %
výstavy	64,91 %
besedy se spisovateli	45,61 %
vzdělávací semináře	33,33 %
kurzy zaměřené na celoživotní vzdělávání	12,28 %
besedy s cestovateli	3,51 %
hravé odpoledne – pastelky, hry	1,75 %
besedy o cestování, literárně hudební pořady, výstavy...	1,75 %
besedy k projektu Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka	1,75 %
akce pro děti, cestopisné besedy	1,75 %

literární besedy z vlastních zdrojů pro žáky ZŠ	1,75 %
různé přednášky a besedy, často cestopisné	1,75 %
besedy na různá témata (cestovatelské, zdravá strava, historie, regionální témata), debaty nad knihami, tvořivé dílny, hudebně literární pořady...	1,75 %
přednášky o regionu	1,75 %
přednášky, literární pásma	1,75 %
oslovení dospělí čtou dětem, povídají si s nimi	1,75 %
besedy pro MŠ a ZŠ dle požadavků učitelů	1,75 %
soutěže pro děti i dospělé, výtvarné akce	1,75 %
tvoření (dle aktuálního ročního období): na velikonoce – zdobení knihovny; v létě – výstava suvenýrů z dovolených; na podzim – výroba strašidelných dýní atd.; v zimě – zdobení perníčků, adventní kalendáře atd.	1,75 %
cestopisné přednášky	1,75 %
akce pro děti	1,75 %
besedy o osobnostech a s osobnostmi	1,75 %
Noc s Andersenem, Pasování čtenářů	1,75 %
pasování prvňáčků na čtenáře knihovny	1,75 %
akce pro ZŠ, besedy se zajímavými osobami	1,75 %
čtení, vyrábění	1,75 %
vycházky do přírody	1,75 %
výročí spisovatelů – výklad	1,75 %
výtvarné kurzy pro děti i dospělé, soutěže pro děti	1,75 %
už 15 let pořádáme Litomyšlskou univerzitu 3. věku	1,75 %

Tab. 4: Typy akcí pořádaných veřejnými knihovnami

Odpovědi jsou uvedeny celé, neboť se jedná o souhrn akcí, které fungují v praxi a mohou být cennou inspirací pro ostatní knihovny. Přes rozmanitost uvedených projektů, je jejich majoritní část věnována základním školám a dětem.

Další tabulka zobrazuje souhrn tematik, kterým se akce oslovených knihoven týkají. Respondenti mohli opět vybírat z předem určených kategorií nebo doplnit svou vlastní:

tematika:	%:
literatura	73,68 %
obec a okolí	52,63 %
cestování	52,63 %
vzdělávání	50,88 %
informační věda (počítače, internet...)	35,09 %
životní styl (móda, vaření...)	24,56 %
sport	5,26 %
první pomoc, Besip	1,75 %
akce zaměřené na děti – získání vztahu ke čtení a literatuře	1,75 %

do r. 2012 jsme prováděli školení k základům internetu pro seniory, dnes už o tyto akce není zájem	1,75 %
zábava – akce pro děti a celou rodinu	1,75 %
čtenářství jako takové	1,75 %
U LU3V ²⁰ je každý rok či semestr jedno téma, např. hudba, filozofie, literatura, cesty světem, muzea a jejich sbírky, postavení seniora ve společnosti atd.	1,75 %

Tab. 5: Tematika pořádaných akcí

Po těchto informacích ohledně typů a tematiky akcí následovala tzv. filtrační otázka, která rozdělila knihovny pořádající nějaký typ akce na ty, které při tom spolupracují i s institucemi, organizacemi či fyzickými osobami. Pro účely této práce je důležité, že z celkového počtu knihoven jich téměř 88 % spolupracuje s dalším subjektem. Pro zbylých 12 % byly určeny otázky, které se zajímaly o důvody, jež je vedou k opaku. Tyto důvody bylo možné vybrat z předem daných možností, nebo doplnit o vlastní zkušenosti. Jelikož se v tomto případě jedná o pouhých sedm knihoven, budou jejich odpovědi popsány bez použití grafu. Některé odezvy se shodovaly s odpověďmi těch knihoven, které akce nenabízejí vůbec. Nejčastěji se jednalo o nedostatek prostor, financí či personálu. Další příčinou byl nezájem ze strany čtenářů a jiných institucí. Posledním důvodem bylo, že knihovny spolupráci nevyhledávají, protože si vystačí sami. Na tuto otázku navazovala další, která se zajímala o okolnosti, za jakých by knihovny toto spojení chtěly navázat. Odpovědi téměř korespondovaly s reakcemi na předešlý dotaz. Knihovny by měly zájem o spolupráci s jiným subjektem v případě, kdy by byl dostatek prostor, financí, personálu nebo více informací o akcích, které lze v knihovně nabídnout. Dále by knihovny této činnosti věnovaly pozornost, kdyby byl zájem ze strany čtenářů nebo jiných institucí. Ostatní knihovny jsou buď sami spoluorganizátoři, nebo tento druh kooperace zatím nepotřebují.

S ohledem na téma této diplomové práce byla důležitá skupina knihoven, která spolupracuje s neknihovnickými subjekty. Knihovny opět vybíraly z předem vymezených kategorií nebo doplňovaly jiné možnosti. Jelikož se tento text zajímá především o tento druh kooperace, je zde uvedena kompletní tabulka zobrazující subjekty, se kterými veřejné knihovny v praxi spolupracují:

typ instituce, organizace či fyzické osoby:	%:
mateřské, základní, střední či vysoké školy	86 %

²⁰ Litomyšlská univerzita 3. věku

městský/obecní úřad	66 %
spisovatelé	40 %
umělci (malíři, sochaři...)	30 %
jiná knihovna	30 %
domov pro seniory	24 %
muzeum	20 %
soukromé firmy	14 %
živnostníci	14 %
zařízení pro děti a mládež (domovy dětí a mládeže, zařízení pro volnočasovou aktivitu)	12 %
divadlo	8 %
domov pro osoby se zdravotním postižením	6 %
dětský domov	4 %
„šikovní“ spoluobčané	2 %
spolky a občanská sdružení	2 %
místní organizace: skauti, turisté, ochotníci	2 %
spolky a sdružení v obci, hrad	2 %
mateřské centrum	2 %
cestovatelé	2 %
klub seniorů	2 %
nezisková organizace Čtyřlístek, SDH ²¹	2 %
TJ Sokol, místní skautský oddíl	2 %
spolky obce	2 %
organizace pro etnické menšiny	2 %
osvětová beseda	2 %
přednášející z různých oborů	2 %

Tab. 6: Typy spolupracujících institucí, organizací či fyzických osob

Nezávisle na tom, zda oslovená knihovna spolupracuje s nějakým výše zmíněným typem subjektu či nikoli, odpovídaly všechny knihovny na otázku týkající se informační gramotnosti. Tento termín byl popsán v rámci otázky č. 13 (viz příloha 2) a následně byli respondenti dotázáni, zda si myslí, že nějaká jimi pořádaná akce pomohla prohloubit informační gramotnost uživatelů. Tento dotazník u veřejných knihoven nezkoumal znalost termínu informační gramotnost, ale uvedl přímo její definici, kterou uvádí Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách. Ty knihovny, které se dosud s tímto termínem neselekaly, se s ním mohly seznámit a uvědomit si, že možná i bez svého vědomí tuto gramotnost rozšiřují pomocí akcí, které pořádají. Velmi důležitým výsledkem je, že 88 % knihoven uvedlo, že si myslí, že tezi naplňují.

²¹ Sbor dobrovolných hasičů

Následující otázka respondentům nenabízela žádné možnosti, nýbrž vyžadovala, aby sami dotazující vypsalí akce či programy, u kterých si myslí, že plní funkci prohlubování informační gramotnosti. Všechny odpovědi jsou shrnuty v následující tabulce:

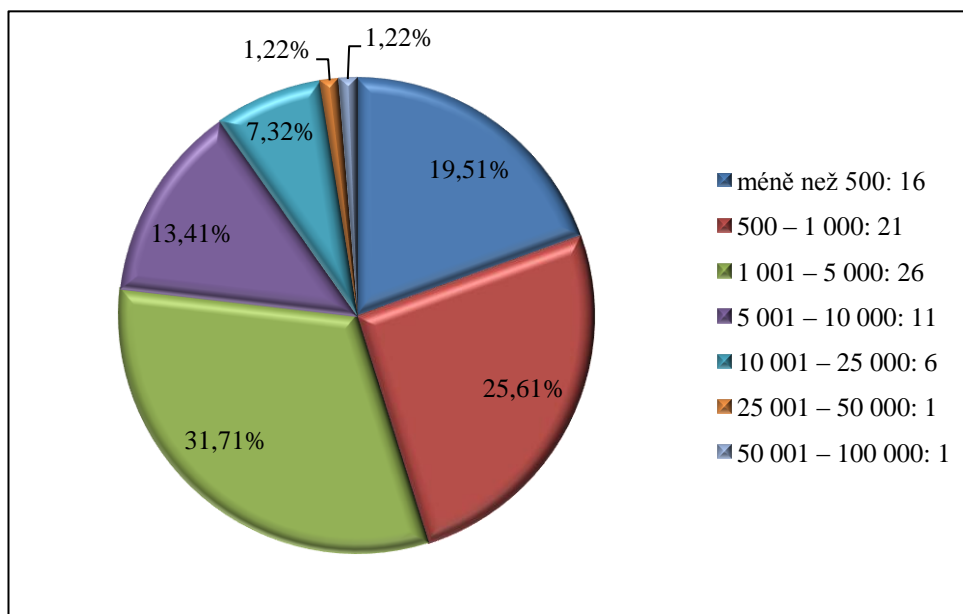
„knihovnické lekce“ se školními třídami
akce pro děti – besedy s různou tematikou, některé přednášky spisovatelů, apod.
akce pro MŠ – Cestujeme o prázdninách aneb Putování po dědictví našich předků
beseda o informacích pro děti
besedy pro děti a seniory
besedy se spisovateli, novináři, cestovateli, odborníkem na čaje, včelaři, myslivci, lidovými umělci apod.
besedy se žáky ZŠ, kurzy pro seniory – základy práce s PC a internetem
bibliotematické hodiny pro školy – jsou zaměřeny na rozličná konkrétní témata, ale výsledkem má být zvýšení čtenářské gramotnosti dětí
cyklus přednášek o sebepoznání
Den knihy se ZŠ, Soutěž o nejpilnějšího čtenáře
exkurze do knihovny se zaměřením na využívání katalogů a databází
informační lekce pro žáky škol, přednášky v rámci LU3V
besedy pro děti ze školy, kde se jim snažím ukázat, kde se dají informace získávat a jak je využívat
kurz práce na počítači pro úplné začátečníky, semináře o kávě, o víně, debata nad knihou Příběhy léků, přednáška Státního okresního archivu
kurz práce s informacemi – pracovnice jim předvede jak a kde vyhledávat dokumenty a informace k tématům písemných prací, seznámí účastníky kurzu s různými informačními zdroji a s vyhledáváním v nich a naučí je základní pravidla citování
kurzy internetu pro začátečníky
kurzy počítačové gramotnosti pro dospělé a seniory, besedy pro školáky v knihovně
lekce informační gramotnosti pro žáky ZŠ a SŠ
lekce knihovnického minima
literární besedy, cestopisné přednášky, tvořivé dílny
např. během Noci s Andersenem se snažíme formou her naučit děti vyhledávat a vyhodnocovat informace atd.
návštěva dětí ze základní školy, setkání seniorů
Noc s Andersenem
Noc s Andersenem, kreativní dílny, Pasování prvňáčků na čtenáře
Pasování prvňáčků, besedy pro školky i různé třídy základní školy
Pasování prvňáčků na čtenáře, pomoc seniorů s internetem
PC kurz, reflexní terapie, besedy o spisovatelích
povídání s dětmi o knihách, knihovnách, výuka práce s počítačem pro občany (internet).
práce na počítači
práce s PC pro seniory
pravidelné počítačové a internetové kurzy pro seniory a matky na MD a nezaměstnané

pravidelný již 4. ročník Akademie volného času a vzdělávání počítačové gramotnosti pro seniory
první kroky s počítačem pro seniory
přednášky pořádané ve spolupráci s amatérskými regionálními historiky
Přímo knihovny se týká on-line katalog, každoročně probíhá u nás školení, jak s ním pracovat, jak v něm hledat. Jedna ze služeb naší knihovny je pomoc lidem vyhledávat na internetu, založit emailovou adresu, práce ve Wordu, vyhledávání informací, jejich tisk atd.
seminář s názvem Antišmejdi, zaměřený především na podvodný prodej výrobků starším obyvatelům
seznámení s činností a aktivitami knihovny pro třídy ZŠ a SOŠ a SOU Třemošnice
seznámení s knihovnou – vyhledávání v katalozích jiných knihoven a volně přístupných databázích
seznámení s orientací v elektronickém katalogu
školení Internet pro seniory, Internet pro veřejnost, školení On-line katalog, Univerzita volného času
Taky zapomínáte? – přednáška o Alzheimerově nemoci a ostatních stařeckých demencích
tzv. knihovnická minima pro žáky ZŠ
vědomostní soutěže pro žáky ZŠ
velikonoční výzdoba + zvyky; podzimní výzdoba – také zvyky s podzimem spojené; to samé na Vánoce
všechny akce jsou vzdělávací
vyhledávání informací z různých oblastí na internetu a v katalozích
výstava k začátku I. světové války
výtvarné práce s dětmi
vzdělávací semináře, vyrábění

Tab. 7: Akce, které knihovny považují za prohlubující informační gramotnost

Jelikož respondenti neměli na výběr žádné možnosti, nemohli být ovlivněni případnými příklady. Přestože předchozí otázka obsahovala definici informační gramotnosti, objevily se v odpovědích aktivity, které předem danou definici úplně nesplňují.

Tato tabulka ukončuje sérii specifických otázek a je téměř závěrem celého dotazníku. Poslední povinná otázka byla demografického charakteru a týkala se velikosti města, ve kterém jednotlivé knihovny sídlí. Jejich rozložení zobrazuje následující graf:

Graf 11: Rozložení veřejných knihoven podle počtu obyvatel

Je zřejmé, že nejvíce zástupců pochází z měst o velikosti mezi 1 001 – 5 000 obyvatel.

Závěrečná otázka patřila mezi nepovinné a respondenti si mohli vybrat, zda na ní odpoví, či nikoli. Jednalo se o název města, ve kterém knihovna sídlí. Možnost odpovědět si zvolilo 79 % z oslovených knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje.

2.8 Závěry výzkumů

V této kapitole budou shrnuty výsledky obsahové analýzy a dotazníkového šetření. Obě výzkumné metody vedly k nalezení informací, které měly vést k potvrzení či vyvrácení předem daných hypotéz, které jsou uvedeny v kapitole 2.3. Těchto pět domněnek bude v závislosti na svém obsahu zodpovězeno alespoň jednou z metod a doplněno o důležité souvislosti, které byly odhaleny v průběhu analýzy výsledků.

Hypotéza 1: Většina veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje se v dnešní době věnuje činnostem spojeným s komunitní rolí.

Metoda: obsahová analýza

Pro zodpovězení této hypotézy byl uveden graf č. 2, který zobrazuje rozložení veřejných knihoven typu A, B, C a tzv. nezjištěných, tedy těch, u kterých chyběly webové stránky a potřebné informace.

Uvedenými výsledky byla hypotéza vyvrácena. Bylo zjištěno, že komunitní roli se v Královéhradeckém a Pardubickém kraji věnuje pouhých 14 % veřejných knihoven.

Hypotéza 2: Má-li knihovna Královéhradeckého či Pardubického kraje komunitní sklony, spolupracuje též s neknihovnickými subjekty.

Metoda: obsahová analýza

Tato domněnka byla již dříve potvrzena v části, která se věnovala výsledkům obsahové analýzy. Tvrzení, že 90 % veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje, které se věnují komunitní činnosti, tedy patří k typu A, spolupracuje i s jinými objekty, bylo potvrzeno i výčtem příkladů týkajících se této kooperace.

Hypotéza 3: Veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje kooperující s neknihovnickými subjekty s nimi spolupracují i na informačním vzdělávání svých uživatelů.

Metoda: dotazníkové šetření

Pro tuto hypotézu je nejdůležitějším výstupem tabulka č. 7, která je souhrnem akcí, o nichž se respondenti domnívali, že se týkají rozšiřování informační gramotnosti.

Vzdělávací programy, které jsou si knihovny schopny realizovat svépomocí, jsou nejčastěji určeny seniorům, široké veřejnosti a dětem. V drtivé většině se informační vzdělávání týká počítačové gramotnosti. Mezi nejčastěji zmiňované akce patří seznámení a práce s počítači a nástroji internetu, hned poté následuje seznámení s knihovnou, jejím katalogem a dostupnými databázemi.

Projekty, které jsou realizovány veřejnou knihovnou a jinou institucí, organizací či fyzickou osobou, jsou nejčastěji zaměřeny na žáky, především pak ze základních škol. Z toho vyplývá, že nejčastější kooperace probíhá mezi

knihovnou a institucí zajišťující formální vzdělání. Poté se nejčastěji objevuje spolupráce s jednotlivcem, většinou odborníkem na určitou problematiku. Tato partnerství předznamenávají i podobu pořádaných akcí. V případě žáků se nejčastěji jedná o informačně vzdělávací besedy věnované chodu knihovny, jejímu katalogu a vyhledávání informací obecně. Odborníci se podílejí především na informačních přednáškách, které jsou převážně věnovány široké veřejnosti.

Zcela jasně však na tuto hypotézu odpovědět nelze. Veřejné knihovny tuto podmínku sice splňují ve spolupráci se školami, avšak toto partnerství nebylo pro tuto práci stěžejní. Knihovny se snaží své uživatele informačně vzdělávat, ale prozatím si stačí se svými vlastními zdroji. Přesto se stále častěji objevují příklady fungující spolupráce, která přesahuje i zdi samotné knihovny. Vybrané příklady uvádí třetí kapitola.

Hypotéza 4: Veřejné knihovny Královéhradeckého a Pardubického kraje, které se zatím nevěnují činnostem spojeným s komunitní rolí, by o ně eventuálně měly zájem.

Metoda: dotazníkové šetření

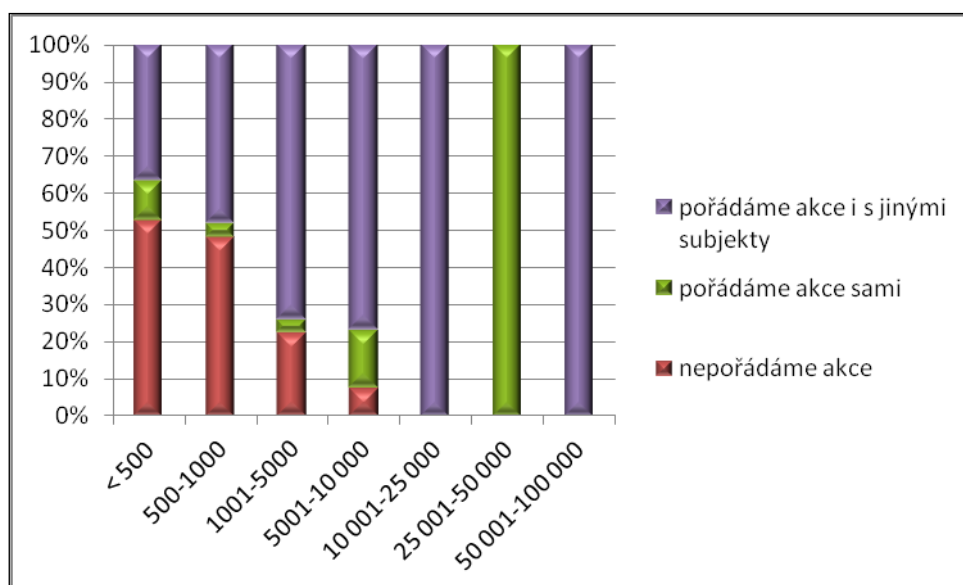
Pro tuto hypotézu byl použit graf č. 4. Pořádá-li knihovna akce pro své uživatele, nabízí komunitám ve svém okolí přidanou hodnotu ke svým základním službám. Nenabízí-li žádné programy, lze se domnívat, že se věnuje pouze svým základním knihovnickým funkcím. U těchto 30 % byl zkoumán jejich zájem o možné rozšíření nabídky služeb za splnění určitých okolností. Ve výsledku se každá knihovna z této skupiny vyjádřila k této možnosti kladně.

Hypotéza 5: Nabídka služeb veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje je přímo úměrná velikosti města.

Metoda: obsahová analýza, dotazníkové šetření

Poslední domněnce o závislosti kvality a kvantity služeb na velikosti města se věnovaly obě výzkumné metody. Obsahová analýza vycházela z údajů Českého statistického úřadu a typologie jednotlivých knihoven, dotazníkové šetření pak

z odpovědí respondentů. Výsledkům je věnován graf č. 3 a následující znázornění, které zobrazuje výsledky dotazníku. Zde nejsou knihovny děleny dle typologie, ale na skupiny „nepořádáme akce“, „pořádáme akce sami“, „pořádáme akce i s jinými subjekty“:

Graf 12: Závislost nabídky akcí na velikosti města

Uvedený graf a graf č. 3 potvrzují znění páté hypotézy, neboť je zřejmé, že s vyšším počtem obyvatel roste převaha knihoven typu A nebo těch, které pořádají akce i s dalšími subjekty. Zatímco v menších městech se jedná převážně o typ C, o případy, kdy nebyly nalezeny žádné bližší informace či o knihovny, které akce nepořádají.

Již první hypotéza, která byla vyvrácena, byla pro tuto diplomovou práci překvapením. Četnost, se kterou se v knihovnické komunitě setkáváme s termínem komunitní knihovna, predikovala, že většina knihoven se již obdobným činností věnuje. Je tedy otázkou, zda se o komunitní knihovně nemluví ve stále stejných souvislostech a zda se v tomto případě pozornost netočí v kruhu kolem stále stejných institucí, které tuto roli dobře zastávají. Bez povšimnutí pak zůstávají malé knihovny v malých obcích, které jsou ale ve velké početní přesile, v čemž může spočívat jejich síla. Především pak v případě, kdy si uvědomí své možnosti. Druhá hypotéza potvrdila, jak málo stačí pro knihovnu, která je považována za komunitní, aby začala

spolupracovat se svým okolím, a třetí hypotéza ratifikuje, že v případě spolupráce se školami jde o opravdu malý krůček. Ve čtvrté domněnce se pouze potvrdilo, že stále existují nedostatky, které lze zdokonalovat do té doby, dokud nebudou odstraněny všechny okolnosti, které knihovnám brání v jejich rozvoji. V poslední hypotéze se už pouze stvrdila závislost velikosti města na podobě jeho knihovny. Nicméně nelze zapomínat na fakt, že drtivý počet veřejných knihoven v malých obcích může v součtu působit na větší masu lidí, než je tomu u fungujících knihoven ve větších městech s větší konkurencí. V tom leží potenciál knihoven, které se v této diplomové práci skrývají pod písmenem C.

3 Spolupráce českých veřejných knihoven s neknihovnickými subjekty v praxi

Velký význam v přístupu k prohlubování informační gramotnosti a vyhledávání příležitostí v podobě různorodých kooperací má sdílení zkušeností či informací a předávání znalostí v oblasti pořádání besed či odborných programů pro různě profilovanou cílovou skupinu. Právě pro tuto komunikaci v České republice existují možnosti v podobě e-mailových konferencí, odborných seminářů nebo databank s uloženými materiály. Vedle Konference Andersen, která byla primárně určena pro účastníky celostátní akce Noc s Andersenem, ale postupně se rozšířila o jiná témata dětských knihovníků, vznikla i Databanka vzdělávacích knihovnických programů. Za zrodem tohoto projektu stojí pracovníci Knihovny Jiřího Mahena v Brně, Dětského oddělení a Centra dětského čtenářství a finanční podpora Ministerstva kultury z programu VISK 2 2013 (Knihovna Jiřího Mahena v Brně, 2014). Databanka je určena pracovníkům knihoven a dává jim možnost sdílet a vyhledávat akce různých typů, které jsou určeny odlišným skupinám. K vyhledávání slouží jednoduché rozhraní s jedním vyhledávacím polem a šesti kritérii pro užší výběr. V současnosti jsou zde dvě besedy, které jsou zaměřeny na rozvinutí informační gramotnosti dětí mladšího školního věku.

Důležitou roli na tomto poli hraje i sekce Sdružení knihoven ČR (SDRUK) s názvem Sekce pro informační vzdělávání uživatelů, která každoročně pořádá Seminář Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách. Dalším zdrojem informací s nabídkou výukových materiálů z oblasti informační gramotnosti je portál Infogram. Přestože je tento projekt primárně určen vysokým školám, nabízí množství výukového materiálu, který lze využít i v prostředí menších knihoven, které mají zájem rozšiřovat informační gramotnost svých uživatelů.

3.1 Aktivita veřejných knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje

V následující kapitole se seznámíme s pětici knihoven, které byly vybrány na základě jejich činnosti, jež spočívá ve spolupráci s jinými institucemi, organizacemi či fyzickými osobami. Budou uvedeny především různorodé příklady pro rozšiřování informační gramotnosti uživatelů knihovny či široké veřejnosti. Ukázky jsou vybrány z různě velkých měst obou zkoumaných krajů.

3.1.1 Knihovna U Mokřinky

Kraj: Královéhradecký

Město: Mokré

Počet obyvatel: méně než 500

Aktivita: besedy, přednášky

Spolupracující subjekt: fyzické osoby

Knihovna u Mokřinky patří mezi příklady úspěšné neprofesionální knihovny v malé obci, která měsíčně pořádá akce pro širokou veřejnost, děti či seniory. Při přípravě širokého spektra témat spolupracuje i s jinými organizacemi, mezi které patří jiná knihovna, městský či obecní úřad, ale i dětský domov, firmy, spisovatelé či jiní umělci.

Knihovna se též snaží o rozšiřování informační gramotnosti svých uživatelů. V dotazníkovém šetření knihovna uvedla, že za tímto účelem spolupracuje se spisovateli, novináři, cestovateli, odborníky na čaje, včelaři, myslivci, s lidovými umělci, atd. Jedná se zde o snahu knihovny rozšiřovat klasické knižní zdroje o prameny, které nabízejí fyzické osoby, jež jsou odborníky na různá témata.

S pomocí sponzorů v podobě obce, občanů či soukromých firem je knihovnou zajišťováno fungování klubu pro děti, které se v jeho rámci věnují nejen výtvarným činnostem, ale mají zde možnost dalšího vzdělávání pomocí tematických knih, které se vyskytují ve fondu knihovny. K dispozici je i počítač a výukové programy.

Tato veřejná knihovna v Mokrém nabízí svým čtenářům, ale i jiným návštěvníkům, obsáhlé webové stránky s děním v knihovně a obci, ale poskytuje i informace o jiných knihovnách a zajímavé literární a knihovnické odkazy.

V roce 2012 se knihovna zapojila do průzkumu občanské gramotnosti pod dohledem Národní knihovny ČR.

3.1.2 Městská knihovna Slavoj

Kraj: Královéhradecký

Město: Dvůr Králové nad Labem

Počet obyvatel: 10 001 – 25 000

Aktivita: Knihovnicko-informační lekce

Spolupracující subjekt: formální a neformální instituce zaměřené na děti

Městská knihovna Slavoj patří mezi prosperující profesionální knihovny. Je úspěšná především na poli dětského čtenářství. Již několik let se drží na předních příčkách soutěže o nejlepší knihovnu pro děti „Kamarádka knihovna“. Její program dětského oddělení obsahuje známé akce, jako např. Noc s Andersenem, Pasování prvňáčků, Škola naruby, Klíčování či nově Lovci perel.

Jedním z programů, který tato knihovna nabízí zařízením, které pracují s dětmi, se nazývá Knihovnicko-informační lekce. Této aktivity se často účastní základní a střední školy, ale i dětský domov, ozdravovna či nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které je vedeno pod záštitou farní charity. Pro všechny zájemce je připraven program, který se věnuje seznámení s knihovnou a s jejím fungováním, s knihovním katalogem, se způsobem třídění fondu ve volném výběru či s chováním správného uživatele knihovny. Tyto Knihovnicko-informační lekce jsou vždy přizpůsobeny věku dětí.

Knihovna dále každý týden nabízí akce, které poskytují široké spektrum témat a činností pro různé typy komunit. Jelikož knihovna sídlí ve městě, které je proslaveno zoologickou zahradou se safari, vznikla mezi těmito dvěma institucemi blízká spolupráce v podobě pořádání besed s cestovatelskou tematikou.

3.1.3 Městská knihovna Letohrad

Kraj: Pardubický

Město: Letohrad

Počet obyvatel: 5 001 – 10 000

Aktivita: kulturní centrum

Spolupracující subjekt: kulturní a vzdělávací instituce města

Další knihovna je zástupcem profesionální knihovny Pardubického kraje. Sídlí v prostorách zámku Letohrad a disponuje dvěma pobočkami. Knihovna je součástí Kulturního centra Letohrad, což je příspěvková organizace města a zahrnuje nejen knihovnu, ale i informační centrum, muzeum a jiné kulturní subjekty, které mezi sebou vzájemně spolupracují, mimo jiné i na pořádání besed a přednášek v rámci knihovny.

Akce této veřejné knihovny jsou určeny především pro širokou veřejnost a konají se každý měsíc. Mezi subjekty, se kterými dále spolupracuje, patří školy, ale i fyzické osoby (cestovatelé či umělci).

Jako příklad aktivity, která se věnuje i informačnímu vzdělávání, tato knihovna uvádí svou spolupráci s regionálními amatérskými historiky.

3.1.4 Městská knihovna Litomyšl

Kraj: Pardubický

Město: Litomyšl

Počet obyvatel: 10 001 – 25 000

Aktivita: Univerzita třetího věku

Spolupracující subjekt: fyzické osoby (odborníci)

Městská knihovna v Litomyšli je dalším zástupcem profesionální knihovny, která disponuje třemi pobočkami. Její nabídka různorodých aktivit je určena nejen uživatelům, ale i široké veřejnosti.

Tato instituce je zde uvedena především pro její dlouholetou zkušenost s projektem Univerzita třetího věku. Poslední dobou se trend vzdělávání pro osoby

v postproduktivním věku velmi rozšířil a nejedna knihovna se obdobným aktivitám věnuje.

V případě této městské knihovny jde o patnáctiletou tradici Litomyšlské Univerzity třetího věku. Od svého počátku se univerzita rozšířila na dva semestry ročně a své přednášky propojila společným hlavním tématem, které je vždy prezentováno specialisty v oboru. V rámci této aktivity svépomocí vznikly i čtyři univerzitní kluby: astronomický, turistický, reiki a ruční práce (Městská knihovna Litomyšl, 2014). V roce 2014, kdy probíhá jubilejní 15. ročník této univerzity, byly přednášky složeny z nejúspěšnějších setkání uplynulých let. V dotazníkovém šetření tato knihovna jako příklad uvedla, že se témata přednášek věnovala např. hudbě, filozofii, literatuře, cestování, muzeu a jeho sbírkám, postavení seniora ve společnosti, ale objevily se i informační lekce.

3.1.5 Městská knihovna Ústí nad Orlicí

Kraj: Pardubický

Město: Ústí nad Orlicí

Počet obyvatel: 10 001 – 25 000

Aktivita: akademie volného času

Spolupracující subjekt: Senior klub, fyzické osoby (odborníci)

I poslední příklad je z řad profesionálních knihoven. Knihovna v Ústí nad Orlicí, která má dvě pobočky, se pořádání různých akcí věnuje týdně a v její cílové skupině opět převládá široká veřejnost, děti a senioři. Aktivity mají nejčastěji podobu besed se spisovateli, výstav nebo vzdělávacích seminářů.

Tato knihovna je nejenže plní komunitní roli, ale z její činnosti vznikla i tzv. Akademie volného času. Akademie je organizována ve spolupráci se Senior klubem a v letošním roce probíhá její čtvrtý ročník. Přednášky se týkají především historie Ústí nad Orlicí a okolí. Přednášejícími jsou odborníci zaměřeni na toto téma a jemu blízké náměty (Městská knihovna Ústí nad Orlicí, 2014).

3.2 *Aktivity veřejných knihoven vybraných krajů České republiky*

Předchozí podkapitoly uvedly vybrané příklady veřejných knihoven z předem daného území, které se zapojily do dotazníkového šetření a vyhovovaly zaměření této diplomové práce. Nicméně se jedná o pouhý zlomek příkladů kooperace knihoven a jiných institucí v praxi, neboť hustá síť veřejných knihoven České republiky zaručuje, že i ostatní kraje mají s touto problematikou zkušenosti. Proto zde uvádím i příklady z jiných krajů České republiky, jež doplní předešlé informace o další možnosti využití veřejné knihovny ve svém okolí a o inspiraci pro prohlubování informační gramotnosti mezi uživateli.

3.2.1 *Městská knihovna Sedlčany (Středočeský kraj)*

Týká-li se nějaký text komunitní role veřejných knihoven České republiky, je třeba zmínit sedlčanskou knihovnu, její typické logo (viz příloha 3) a projekt Lukášek. Tuto knihovnu lze vnímat jako typického zástupce knihovny typu A ve městě o velikosti 5 001 – 10 000 obyvatel. Za vznikem projektu stála snaha této knihovny prohloubit mezilidské vztahy napříč komunitami v okolí Sedlčan s cíli jako např. vytvářet pozitivní vztahy mezi jednotlivými skupinami, vzájemné otevření se ze strany jednotlivých škol a dalších zapojených institucí či propojení spolupráce mezi státním neziskovým sektorem a občanskými organizacemi (Městská knihovna Sedlčany, 2014b).

Projekt původně vznikl v roce 2003 jako výtvarný program, který se časem rozšířil i na jiné aktivity, které jsou každý rok spojeny jedním hlavním tématem. Jelikož jde o akci, která je zaměřena na všechny věkové skupiny a různorodé komunity, byl již od počátku navázán vztah s neknihovnickými organizacemi. Do prvního ročníku se zapojily různé instituce, jako jsou mateřské a základní školy, základní umělecká škola, domov důchodců či ústav sociální péče. Zmíněné organizace v projektu participovaly i po materiální stránce (Městská knihovna Sedlčany, 2014b). V roce 2007 vedly tyto aktivity ke vzniku komunitního Centra Lukáš, které je různými kluby využíváno k pořádání akcí rozmanitých typů (Městská knihovna Sedlčany, 2014a). Leots probíhá 11. ročník projektu Lukášek, tentokrát s tématem „Žena“, které je doplněno o možná

podtémata a nabízí zcela volnou formu vypracování. Oproti prvnímu ročníku se partneři akce rozrostli například o střední školy, občanská sdružení, rodinné či volnočasové centrum (Městská knihovna v Sedlčanech, 2014c). V poslední době knihovna a její centrum spolupracují například s fotoklubem.

Knihovna dále pořádá Virtuální univerzitu třetího věku a také nabízí lekce informačního vzdělávání, v rámci kterých má pro každý ročník základní školy připravené minimálně dvě akce.

3.2.2 Masarykova veřejná knihovna Vsetín (Zlínský kraj)

Další zástupce veřejné knihovny s komunitní rolí, která spolupracuje se svým okolím na rozšiřování informační gramotnosti uživatelů či široké veřejnosti je umístěn ve Vsetíně, který spadá do kategorie měst o velikosti 25 001 – 50 000 obyvatel. V roce 2003 tato knihovna uskutečnila projekt s názvem Cesta knihovny k vzdělávacímu a komunitnímu centru regionu „s cílem vytvoření prostorné komunitní knihovny, která propojí klasické knihovnické a informační služby s činnostmi podporujícími rozvoj komunity.“ (Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2014b)

I v případě této knihovny se zde nachází rys, který je pro knihovny tohoto druhu typický, a tím je spolupráce s institucemi formálního vzdělávání, v tomto případě jde o nabídku akcí mateřským školám, všem ročníkům základních škol, středním školám, ale i školním družinám. Informačnímu vzdělávání se zde věnují akce s názvy Knihovnické lekce a lekce informatiky (Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2014c). Dalším pozorovatelným společným rysem je pořádání Virtuální univerzity třetího věku.

Vsetínská knihovna nabízí i širokou nabídku vzdělávání pro veřejnost v oblasti moderních technologií. V druhé polovině roku 2014 se v její nabídce nacházejí kurzy internetu, základy e-mailu, práce s tabletem či počítačem, zpracování digitálních fotografií, práce s textovými editory, základy tvorby webových stránek či kurzy komunikace na internetu. Tyto kurzy jsou většinou placené a jejich cena je závislá na hodinové dotaci. Většina kurzů se pohybuje v rozmezí 200–600 Kč. Nalézá se zde i akreditovaný kurz Základy obsluhy osobního počítače, na jehož konci dostane absolvent osvědčení o rekvalifikaci (Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2014c).

Z počínů této veřejné knihovny vznikl v roce 2012 roční projekt pro podporu občanské gramotnosti, na kterém spolupracovala s městem Vsetín a Agenturou pro ekonomický rozvoj Vsetínska. Pod názvem Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání se skrývala série kurzů, e-learningových aplikací, vzdělávacích modelů a přístupů ke studijním materiálům, které měly zajistit občanům s trvalým pobytem v ČR znalosti v oblasti občanského vzdělávání, lidských práv a společensko-právní gramotnosti či v rozvoji lokálních prostředí a regionů (Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2014a). Současně s projektem probíhala i mediální kampaň (viz příloha 3). Přestože je program již ukončen, stále je k dispozici rozsáhlý sborník s informacemi o základních pojmech vzdělávání, o stavu vzdělávání v České republice či o možnostech jeho prohlubování v rámci institucí, včetně knihoven. Pro účely tohoto projektu byla zakoupena odborná literatura, která je nadále poskytována i dalším knihovnám. Tento typ programu sice patří mezi rozsáhlejší, ať už počtem zapojených složek či širokou tematickou základnou, nicméně v něm lze najít inspiraci, která se jistě dá zrealizovat i v menších rozměrech.

4 Aktivity zahraničních veřejných knihoven

V následující kapitole se seznámíme s veřejnými knihovnami ze Spojených států amerických, Dánska, Velké Británie a Španělska. Na těchto zahraničních institucích budou uvedeny příklady spolupráce mezi veřejnou knihovnou a jinou institucí v praxi. Půjde především o projekty, které se ve výsledku zaměřují na prohloubení informační gramotnosti uživatelů.

Z informací uvedených v první kapitole je zřejmé, že princip komunitní knihovny je v zahraničí velmi zakořeněný a v praxi osvědčený. Do popředí lze v této činnosti postavit Spojené státy americké, jejichž veřejné knihovny často začínaly s poskytováním neformálního vzdělávání lidem každého věku (Gilton, 2008).

Zástupcem Evropy bude například dánské veřejné knihovnictví, které je od roku 2012 podporováno Modelovým programem pro veřejné knihovny. Další významnou zemí na tomto poli je Velká Británie, jejíž historie veřejného knihovnictví spadá do počátků 15. století. Oproti tomu historie českých veřejných knihoven se začala pozvolna psát v 18. století.

4.1 *Veřejná knihovna v Salt Lake City (Spojené státy americké)*

(Salt Lake City Public Library)

Tato americká knihovna je jedním z příkladů funkční a stále se rozvíjející komunitní knihovny. Její historie se začala psát 14. února 1898, kdy nabízela knihovní fond o velikosti 11 910 knih (Salt Lake City Public Library System, 2014e). Od té doby se nejen rozrůstal počet knihovnických jednotek, ale samotná knihovna se stěhovala do stále větších a vhodnějších prostor a rozšiřovala svou základnu poboček. V dnešní době knihovna disponuje přibližně jedním milionem jednotek, s ročním přírůstkem 120 tisíc položek a má na 140 tisíc registrovaných čtenářů. Od roku 2003 sídlí v nové budově (viz příloha 4), jejíž vybudování se realizovalo především díky podpoře obyvatel města, kteří její výstavbu schválili. „*Nová budova ztělesňuje myšlenku, že knihovna je více než úložiště knih a počítačů – odráží a zapojuje představivost a očekávání města.*“ (Salt Lake City Public Library System, 2014e)

Tato myšlenka se odráží i v podobě budovy, která má multifunkční využití. V budově se nachází nejen samotná knihovna, ale i kavárna, knihovní obchod, zelená zóna či galerie. V rámci knihovny funguje i organizace Přátelé městské knihovny, jejímž cílem je podpora této instituce a jejího chodu. Činnost této organizace je pokryta především třemi zdroji. Jedná se o prodej vyřazených nebo darovaných knih, prodej členství a knihovní obchod s dárkovým zbožím. Mezi projekty Přátel městské knihovny patří i takové, které se zabývají rozvojem gramotnosti. V rámci projektu s názvem „Nejlepší začátky začnete s knihou“ spolupracuje tato organizace se třemi místními nemocnicemi, kde se snaží vysvětlit mladým rodičům důležitost role čtení novorozencům (Salt Lake City Public Library System, 2014d).

Komunitní role této knihovny se též odráží v její nabídce doprovodných programů, seminářů, výstav a jiných činností. Pro představu lze uvést několik příkladů z jejího programu na období červen–září 2014. Z hlediska jazykových menšin je zde široká nabídka pro španělskou minoritu, která zahrnuje pomoc při psaní životopisů, při hledání práce nebo roční cyklus španělských přednášek o historii, hudbě či literatuře, které jsou primárně určeny pro rodilé mluvčí a jejich rodiny. Zaměření na španělskou komunitu se odráží i v informacích o připravovaných akcích, které jsou na stránkách této knihovny dvojjazyčné. Z věkového hlediska knihovna nabízí akce nejen pro dětského čtenáře, ale i pro seniory, a to např. v podobě workshopů zaměřených na tvůrčí psaní nebo velice zajímavý projekt s promítáním filmů, kde hlavní roli hrají senioři nebo herci, kteří jsou v současnosti již v důchodovém věku. V létě 2014 byly na programu filmy jako Divoká řeka s Meryl Streep nebo muzikál My Fair Lady. Pro širokou veřejnost jsou zde odborné semináře na stále aktuálnější téma týkající se počítačů, internetu a informačních zdrojů (např. hledání práce na internetu, základy práce s Microsoft Word...).

Vzhledem k širokému záběru témat a populace, na kterou jsou akce této knihovny zaměřeny, je nasnadě, že i tato instituce úzce spolupracuje s jinými organizacemi, které tvoří její okolí. Jedná se například o spolupráci s Utažským muzeem výtvarného umění. V tomto případě se zájemci mohou při besedě seznámit s různými výtvarnými potřebami, na které je zde pohlíženo z chemického hlediska. Jde tedy nejen o výtvarné techniky, ale i o získání znalostí v oblasti materiálů, kterými lze tvořit (Salt Lake City Public Library System, 2014a). Dalším projektem, který může být inspirací pro české knihovny, je kooperace s podnikem, který se zabývá celoročním

pěstování hub pro jejich gastronomické využití a léčivé účinky. V rámci přednášky se účastníci dozvědí důležité informace nejen o životním cyklu hub, ale i o jejich pěstování, užitečnosti v kuchyni a o maximálním využití jejich léčivých vlastností (Salt Lake City Public Library System, 2014b).

Příkladem spolupráce městské knihovny a neknihovnické organizace na rozšiřování informační gramotnosti, která může být inspirací i pro knihovny menší velikosti, je kooperace Městské knihovny Salt Lake City, Přírodopisného muzea v Utahu a Utažského filmového centra. Tento projekt lze volně přeložit jako Vědecko-filmový večer, s podtitulem Velké filmy, velká věda, skvělé diskuze (viz příloha 5). Principem tohoto projektu je promítání filmu a následná živá diskuze s odborníkem na téma, které bylo ve snímku zachyceno. V červenci a srpnu 2014 se promítal například dokumentární film s názvem Buck, který zachycuje skutečný příběh tzv. zaříkávače koní, a po něm následovala diskuze s docentem ze školy veterinárního lékařství. Druhým filmem v nabídce byl japonský sci-fi horor Godzilla z roku 1954. Zde se diskutovalo s vědeckým pracovníkem z oblasti genetiky (Salt Lake City Public Library System, 2014c). V principu se jedná o práci s informacemi, které pocházejí z informačního zdroje (filmu), jenž nelze považovat za primární. Následuje porozumění vybraným informacím pod dohledem odborníka.

4.2 *Knihovna v Ørestadu (Dánské království)*

(Ørestad Library)

Tato veřejná kodaňská knihovna (viz příloha 5), která byla otevřena v roce 2012, slouží jako jeden z ukázkových příkladů v rámci projektu Modelové programy pro veřejné knihovny. Projekt financovaný Dánskou agenturou pro kulturu a soukromým sdružením Realdania (2014) se snaží o vytvoření webového katalogu, který by měl sloužit především jako inspirace pro nově vznikající knihovny (Danish agency for culture, 2014c). Při jejich realizaci se klade důraz i na funkční propojení s městem, infrastrukturou, komunitami a okolními organizacemi. Jde o co nejefektivnější zapojení knihovny jako budovy, ale i instituce do chodu města. Webová stránka projektu nabízí fotografie a inspirace převážně z knihoven severovýchodních zemí, které jsou zastoupeny Dánskem, Finskem a Švédskem. Dále zde nalezneme příklad z Velké Británie a četné ukázky z Nizozemska. Dostupné informace nemusí sloužit pouze nově vznikajícím

stavbám, ale mohou být inspirací i pro knihovny před rekonstrukcí nebo pro již zaběhlé instituce.

V případě veřejné knihovny v dánském městě Ørestad se nová budova musela vyrovnat s funkcemi, které se od ní očekávaly. Moderní stavba slouží nejen jako knihovna veřejná, ale i školní a zastupuje i funkci kulturního centra. V dopoledních hodinách jsou prostory věnovány především učitelům a školním třídám, během odpoledne se knihovna přemění ve veřejnou a večer nabízí své prostory akcím a přednáškám. Tomu odpovídá vybavení v podobě nejmodernějšího nábytku, technologického vybavení, kina, odpočinkových prostorů či sálů pro večerní programy. Vzhledem k propojení se školní knihovnou a vybavení je tato veřejná instituce zaměřena převážně na děti a mladé čtenáře. Během června 2014 spolupracovala například s kočovným dětským cirkusem.

4.3 *Knihovna v Birminghamu (Spojené království)*

(Library of Birmingham)

Dalším příkladem veřejné knihovny, která je zapojena do dánského projektu, je i knihovna v anglickém Birminghamu. Tato stavba vznikla v roce 2013 a podobně jako u dánského příkladu se i zde počítalo s jejím multifunkčním využitím. Budova by měla sloužit nejen jako knihovna, ale též by měla nabízet prostory pro setkávání či kulturní nebo společenské akce. Dále je její součástí amfiteátr pro pořádání divadelních nebo operních představení (viz příloha 6), kavárna, nahrávací studio, kino a další (Danish agency for culture, 2014b). Zde je potřeba zmínit, že ne vždy a u každého návštěvníka podobného kulturního zařízení se knihovna setkává s pochopením. V komentářích čtenářů na webových stránkách této knihovny se vyskytují i negativní reakce, kdy byl návštěvník knihovny zklamán, protože nemohl najít knihy, ani mapu, která by ho k nim zavedla. Otázkou tedy zůstává, zda předimenzováním prostor potenciálního návštěvníka knihovny spíše neodradíme.

Velikost a rozmanitost knihovny se odráží i v jejím programu doprovodných akcí. V případě takovéto instituce je zřejmé, že bude spolupracovat i s jinými organizacemi. Nejčastějším typem spolupráce knihoven je s institucemi formálního vzdělávání. Mnohdy se jedná o seznámení s chodem knihovny, ale v poslední době se lze setkat i s výpomocí při zpracovávání školních úkolů a projektů. Podobnou pomoc

nabízí pětkrát týdně i tato knihovna, přičemž knihovník nabídne oporu především při vyhledávání adekvátních informací potřebných ke zpracování dané úlohy.

Další zajímavou aktivitou knihovny je spolupráce s Birminghamskou právní poradenskou klinikou, která v prostorách knihovny nabízí bezplatné právní poradenství ohledně sociálních dávek či spotřebitelského práva (The Library of Birmingham, 2014b). Tuto pomoc ocení především mladí lidé nebo mladé rodiny. Podobnou službou je i pomoc při zahájení podnikání (The Library of Birmingham, 2014c). Posledním vybraným příkladem spolupráce je umístění Birminghamského artritického poradenského centra v prostorách budovy knihovny, které nabízí bezplatné služby pro postižené touto nemocí a jejich rodiny (The Library of Birmingham, 2014a).

4.4 Veřejná knihovna Anxela Casala v Santiagu (Španělské království) (Biblioteca Pública de Santiago Anxel Casal)

Dalším příkladem zahraniční veřejné knihovny je veřejná knihovna v Santiagu de Compostela. Je to jedna z hlavních knihoven Galicie. Tato síť se vyznačuje spoluprací mezi jednotlivými knihovnami, pořádáním odborných a vzdělávacích seminářů v oblasti knihovnictví a sdílením informací a katalogů (Rede de Bibliotecas de Galicia, 2012a). Jednotlivé webové stránky těchto spolupracujících knihoven jsou na první pohled rozpoznatelné podle obdobných webových šablon, které jsou odlišeny pouze barevně.

Dějiny této veřejné knihovny začínají 16. června 1955 ministerskou vyhláškou, která jí určila první umístění. Poté se knihovna pozvolna rozrůstala, což po určité době vyžadovalo prostory nové. Ty byly dostavěny v roce 2008 a od března toho roku zde knihovna sídlí i se svými více než 130 000 dokumenty (Rede de Bibliotecas de Galicia, 2012b). Svým návštěvníkům poskytuje celkem čtyři patra s volným výběrem, výstavní síň či počítačovou zónou.

Tato knihovna jako moderní veřejná instituce samozřejmě plní i kulturní a komunitní roli. Je místem pro setkávání a sdružování uživatelů, ale i široké veřejnosti. Její prosperitu potvrzují i údaje o návštěvnosti a počtu kulturních akcí. Během roku 2013 tu proběhlo na 500 akcí, kterých se zúčastnilo přes 10 000 návštěvníků. Díky své strategické pozici plní tato instituce svůj účel o to lépe, protože je umístěna

v blízkosti historického centra, které je během celého roku navštěvováno poutníky z celého světa, kteří se vydali na svatojakubskou pouť. Knihovna zde slouží jako poskytovatel důležitých informací a nabízí volně přístupný internet.

Podobně jako v českém knihovnickém prostředí je i zde velká pozornost kladena na dětského čtenáře a jeho výchovu. Pro děti je určeno dětské oddělení (viz příloha 7), které je pro lepší orientaci barevně rozděleno na věkové skupiny.²² Samotné webové stránky knihovny nabízejí odkazy na nejrůznější dětské weby a pro lepší pochopení knihovnických služeb slouží papírový leták s možnostmi využití knihovny. Během roku tato instituce navazuje kontakt i s okolními školami a každou středu nabízí knihovnicko-informační výchovu v podobě seznámení se s prostředím knihovny, jejími službami a katalogem.

Veřejná knihovna v Santiagu de Compostela je také jedna z organizací, jež spolupracují s Knižním klubem, jenž slouží jako virtuální univerzita pro setkávání veřejnosti z Galície a severního Portugalska. Dále je zde široká nabídka výuky cizích jazyků (angličtina, francouzština, portugalština...), ale funguje zde také spolupráce mezi knihovnou a velvyslanectvími jednotlivých zemí. Červenec 2014 byl věnován Nizozemsku, kdy zástupci sociálních věcí nizozemského velvyslanectví v Madridu uspořádali Informační seminář pro seniory o sociálním zabezpečení v Nizozemsku.

---

²² 0–5 let (modrá), 6–8 let (červená), 9–11 let (zelená), 12–14 let (žlutá)

Závěr

Uvedená diplomová práce byla věnována veřejným knihovnám České republiky. Tato zařízení tvoří velmi širokou a propletenou síť služeb a různorodých aktivit. I když mezi jednotlivými knihovnami mohou být propastné rozdíly, existuje spousta možností, jak pracovat na jejich překlenutí. Fakt, že tak malé území, jakým je Česká republika, pokrývá přes 6 000 knihoven, z toho přes 5 000 knihoven veřejných, je signálem toho, že je v nás zakořeněna snaha o přístup k informacím, kterou je potřeba udržovat a rozvíjet.

Vzhledem k rozmanitým aktivitám veřejných knihoven se tato práce zaměřila na jejich roli na poli informačního vzdělávání, a to za pomoci institucí nebo jiných subjektů, které primárně s knihovnou nemají nic společného. Výzkum byl prováděn především na území Královéhradeckého a Pardubického kraje.

Práce se původně neměla zabývat vztahem knihovna–škola, nicméně tato kooperace je tak rozvinutá, rozmanitá a navzájem úzce spojená, že se o ní objevily zmínky i v textu. Faktem zůstává, že skutečnost, ve které veřejné knihovny a instituce formálního vzdělávání fungují v dokonalé symbióze, což je podpořeno i existencí celostátních projektů (např. Noc s Andersenem, Knížka pro prvňáčka), nelze opomíjet.

Úvodní kapitoly práce jsou věnovány legislativě a důležitým knihovnickým dokumentům, jejichž existence nejen potvrzuje důležitost role veřejného knihovnictví, ale ukotvuje tuto problematiku v zákoně. Důležité dokumenty a články byly též základem podkapitol, které se věnovaly informačnímu vzdělávání. Již na začátku textu se objevil pojem „komunitní knihovna“, který se dále prolínal celým textem. I když by se podle názvu diplomové práce dalo předpokládat, že se tento termín nebude v textu vyskytovat často, během zkoumání jsem dospěla k závěru, že termíny komunitní knihovna, informační vzdělávání a spolupráce s neknihovnickými subjekty jsou pevně spjaty a takto s nimi bylo po celou dobu nakládáno.

Nejdůležitějším bodem celé práce byla druhá kapitola, která v sobě obsahovala podrobný popis dvou výzkumů, které byly pro účely této práce použity. Především šlo o obsahovou analýzu, v rámci které byly nalezeny důležité informace k jednotlivým knihovnám. Výzkum přinesl překvapující výsledky, které se týkaly počtu knihoven, které dosáhly podoby komunitní knihovny. Překvapením byl právě malý počet

knihoven, které věnují komunitní roli. Toto zjištění však podpořilo argumenty pro další hledání možností, jak tohoto ideálního stavu dosáhnout.

Pro tento cíl byly důležité výsledky obsahové analýzy a dotazníkového průzkumu, které se týkaly jednotlivých aktivit v praxi. Informace vedly k rozmanitému výčtu různorodých programů, které potvrdily nejenže spolupráce s neknihovnickými subjekty je v případě veřejných komunitních knihoven na území Královéhradeckého a Pardubického kraje běžnou praxí, ale že spolupráce s nimi na informačním vzdělávání není jen nepodloženou hypotézou. I když do popředí se dostávala převážně spolupráce s institucemi formálního vzdělávání.

Výčet jednotlivých programů byl ve třetí části práce podpořen i vybranými a blíže popsány příklady z praxe veřejných knihoven několika krajů České republiky. Faktem zůstává, že část knihoven, které se věnují i jiným aktivitám než jen základním knihovnickým procesům, zná možnosti pro další sblížení se s uživateli či širokou veřejností. Nicméně procento veřejných knihoven, jejichž činnosti a potenciál zůstávají stále skryty, je pořád velmi vysoké.

Tato práce se snažila zmapovat příležitosti, které veřejné knihovny mají a mohou snadno využít. Mnohé z těchto možností jsou dostupné i za předpokladu nízkých nákladů, nevyhovujících prostor či nedostatku personálu. Výsledky analýz potvrdily, že veřejné knihovny znají své schopnosti a snaží se svým uživatelům nabízet i služby, které dříve nebyly u těchto zařízení zcela běžné. V praxi funguje i spolupráce s okolím. Nicméně bylo též potvrzeno, že rozsah těchto aktivit není tak rozsáhlý, jak by mohl být.

Je tedy na samotných veřejných knihovnách, aby se stále snažily dostat do povědomí a mohly tak pracovat na zdokonalování vzdělanosti svých (potencionálních) uživatelů. Především je ale důležité poděkovat všem knihovnicím a knihovníkům, kteří jakýmkoli způsobem ovlivňují tvář českého veřejného knihovnictví.

Seznam použité literatury

ČESKO, 1999. Státní informační politika – cesta k informační společnosti. In: *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR ©2009–2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/statni-informacni-politika---cesta-k-informacni-spolecnosti---dokument-2089/>.

ČESKO, 2001. Zákon č. 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 98, s. 5683. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonInfo.jsp?idBiblio=51517&fulltext=&nr=257~2F2001&part=&name=&rpp=15#local-content>.

ČESKO, 2004. Státní informační a komunikační politika. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. ©2008 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/file/3769/>.

ČESKO, 2007. Strategie celoživotního učení ČR. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. ©2013–2014 MŠMT [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY, 2009. *Státní kulturní politika České republiky 2009–2014: National cultural policy Czech Republic 2009–2014*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky. ISBN 978-80-86310-83-1. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY, 2011. Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky. In: *Ministerstvo kultury* [online]. ©2007 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=445>.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY, 2012a. Evidence a adresář knihoven evidovaných Ministerstvem kultury a související informace: seznam evidovaných knihoven. In: *Ministerstvo kultury* [online]. ©2007 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/literatura-a-knihovny/evidence-a-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-443/>.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY, 2012b. Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven: knihovny pro Evropu 2020. In: *Ministerstvo kultury* [online]. ©2007 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf.

ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY, 2014. Podmínky programu Knihovna 21. století pro rok 2014. In: *Ministerstvo kultury* [online]. ©2007 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/cz/literatura-a-knihovny/granty-a-programy/oblast_knih/podminky-programu-knihovna-21--stoleti-pro-rok-2014-194839/.

ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, MINISTERSTVO KULTURY, 2000. *Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání (usnesení vlády č. 525/1999 z 31. 5. 1999, bod III. 3.)* [online]. 31. březen 2000 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/~smid/sipvezv1.html>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014. Počty obyvatel v obcích. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

DANISH AGENCY FOR CULTURE, 2014a. About the Project. *Model Programme for Public Libraries* [online]. [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://modelprogrammer.kulturstyrelsen.dk/en/website-data/header-elements/about/#.U8QrFmOuPLN>.

DANISH AGENCY FOR CULTURE, 2014b. Case: Library of Birmingham. *Model Programme for Public Libraries* [online]. [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://modelprogrammer.kulturstyrelsen.dk/en/cases-for-inspiration/case-library-of-birmingham/#.U8QsBWOuPLN>.

DANISH AGENCY FOR CULTURE, 2014c. *Model Programme for Public Libraries* [online]. Copenhagen [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://modelprogrammer.kulturstyrelsen.dk/en/>.

DOMBROVSKÁ, M., H. LANDOVÁ a L. TICHÁ, 2004. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna* [online]. **15**(1) [cit. 2014-04-14]. ISSN 0862-7487. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/pdf/0401/0401007.pdf>.

FOJTÍK, Michal, 2014. *Platnost Evidence a adresáře knihoven* [elektronická pošta]. Message to: Veronika ŠVEJDOVÁ. 20. února 2014 [cit. 2014-02-21]. Osobní komunikace.

FUNDACIÓN CEER, 2014. *Club de lectura virtual universitario Galicia-Norte de Portugal* [online]. [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: http://www.fceer.org/clubdelectura/public/index.php?pid=home&lang=ga&libros_pag=1&relatos_pag=1.

GILL, Philip, ed., 2002. *Služby veřejných knihoven*. 1. vyd. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků. ISBN 80-858-5114-8. Dostupné z: http://wwwold.nkp.cz/o_knihovnach/konsorcia/skip/ifla.pdf.

GILTON, Donna L., 2008. Information Literacy As a Department Store: Applications for Public Teen Librarians. *Young adult library services* [online]. **6**(2) [cit. 2014-04-14]. ISSN 15414302. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=28717245&lang=cs&site=ehost-live>.

HAVLOVÁ, Jaroslava, 2009. Komunitní knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, ©2009 [cit. 2014-02-14]. Systém. č.: 000013746. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000013746&local_base=KTD.

IFLA/UNESCO Public Library Manifesto: czech version, 1994. In: *IFLA: The International Federation of Library Associations and Institutions* [online]. Latest Revision: November 3, 2004 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/czech.htm>.

JEŽKOVÁ, Zuzana, 2012. Dobrovolníci v knihovnách. In: Národní knihovna. *Informace pro knihovny* [online]. 29. 08. 2012 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/dobrovolnici.htm.

KISK, 2013. *Základy výzkumů v knihovnách* [e-learningový kurz]. Kabinet Informačních studií a knihovnictví na FF MU [cit. 2014-04-05].

KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ, 2014. *Databanka vzdělávacích knihovnických programů* [online]. ©2009–2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://knihovnici.kjm.cz/>.

Konference Andersen, 2014 [online diskusní konference]. Cvut.cz, version 2.1.5 [2014-07-09]. Dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/andersen>.

KOONTZ, Christie, ed. a GUBBIN, Barbara, ed., 2012. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2.*, zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. ISBN 978-80-7050-612-7. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/IFLA/Smernice_IFLA_DEF_2012.pdf.

THE LIBRARY OF BIRMINGHAM, 2014a. What's happening: Birmingham Arthritis Resource Centre. *Rewriting the Book: the Library of Birmingham* [online]. [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.libraryofbirmingham.com/event/Events/BARC>.

THE LIBRARY OF BIRMINGHAM, 2014b. What's happening: Birmingham Legal Advice Clinic. *Rewriting the Book: the Library of Birmingham* [online]. [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.libraryofbirmingham.com/event/Events/business-legaladvice>.

THE LIBRARY OF BIRMINGHAM, 2014c. What's happening: Business – Enterprise Club. *Rewriting the Book: the Library of Birmingham* [online]. [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.libraryofbirmingham.com/event/Events/business-enterpriseclub>.

LINDNEROVÁ, Vladimíra, 2014. *Evidence knihoven MK a registr NIPOS* [elektronická pošta]. Message to: Veronika ŠVEJDOVÁ. 6. března 2014 [cit. 2014-03-10]. Osobní komunikace.

MASARYKOVA VEŘEJNÁ KNIHOVNA VSETÍN, 2013. *Nabídka akcí školám a školním družinám*. [online]. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín, ©2008–14 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.mvk.cz/archiv/stazeni/MVK-101872-mvk-101661-nabidka-skolam.pdf>.

MASARYKOVA VEŘEJNÁ KNIHOVNA VSETÍN, 2014a. Informace o projektu. *Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání* [online]. © 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.mvk.cz/dalsivzdelavani/informace.html>.

MASARYKOVA VEŘEJNÁ KNIHOVNA VSETÍN, 2014b. *O knihovně: historie knihovny* [online]. ©2008–14 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.mvk.cz/knihovna/vsetin/historie-knihovny-10002/>.

MASARYKOVA VEŘEJNÁ KNIHOVNA VSETÍN. 2014c. *Služby: kurzy pro veřejnost* [online]. ©2008–14 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.mvk.cz/knihovna/vsetin/kurzy-pro-verejnost-10152/#stay>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LITOMYŠL, 2014. *Litomyšlská univerzita 3. věku* [online]. [cit. 2014-06-30]. Dostupné z: <http://knihovna.litomysl.cz/2012/litomyslska-univerzita-3-veku-0>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SEDLČANY, 2014a. *Komunitní centrum Lukáš* [online]. Poslední změna stránek MěK: 11. 7. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.knihovna-se.cz/>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SEDLČANY, 2014b. Příklad projektu Městské knihovny Sedlčany. In: SKIP. *Komunitní knihovna* [online]. ©2010–2014 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce-verejnych-knihoven/skupina-pro-komunitni-aktivity/komunitni-knihovna>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SEDLČANY, 2014c. *Souhrnný program akcí knihovny* [online]. Poslední změna stránek MěK: 11. 7. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.knihovna-se.cz/centrum/centrum.htm>.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA ÚSTÍ NAD ORLICÍ, 2014. *Akademie volného času* [online]. ©2014, poslední aktualizace stránky: 2. 6. 2014 [cit. 2014-07-05]. Dostupné z: <http://www.knihovna-uo.cz/cze/akademie/>.

NIPOS, 2014. O NIPOSu. *Národní informační a poradenské středisko pro kulturu* [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/?page_id=1921.

PILLEROVÁ, Vladana, 2014. Projekt „Benchmarking knihoven“: spolupracující knihovny. In: Národní knihovna. *Informace pro knihovny* [online]. 06. 05. 2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm#pok.

PLANKOVÁ, Jindra, 2009. Počítačová gramotnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, ©2009 [cit. 2014-03-14]. Systém. č.: 000002039. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002039&local_base=KTD.

Presidential Committee on Information Literacy: final report, 1989. In: American Library Association. *Association of College & Research Libraries: a division of the American Library Association* [online]. © 1996–2014 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>.

QUICK, Susannah et al., 2013. *Názory uživatelů na přínosy informačních a komunikačních technologií ve veřejných knihovnách v České republice: závěrečná zpráva* [online]. Březen 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/Cross-European-Libraries-Survey-CZE_cor.pdf.

Realdania, 2014 [online]. [cit. 2014-07-11]. Dostupné z: <http://www.realdania.dk/>.

Rede de Bibliotecas de Galicia, 2012a [online]. ©2012 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://rbgalicia.xunta.es/>.

REDE DE BIBLIOTECAS DE GALICIA, 2012b. A biblioteca. *Biblioteca Pública de Santiago Anxel Casal* [online]. ©2012 [cit. 2014-07-11]. Dostupné z: <http://rbgalicia.xunta.es/santiago/index.php?subApartado=1>.

RYYNÄNEN, Mirja, 1999. Zpráva o Zelené knize o roli knihoven v moderním světě. In: *Sborník ze 7. konference, konané ve dnech 14. – 16. září 1999 v Seči u Chrudimi* [online]. Brno [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/ks1999/1999-0-011.pdf>.

SALT LAKE CITY PUBLIC LIBRARY, 2014a. Events: The Chemistry of Art with UMFA. *The City Library: Salt Lake City Public Library System* [online]. © Copyright 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.slcppl.org/events/view/3088/>.

SALT LAKE CITY PUBLIC LIBRARY, 2014b. Events: Intro to Gourmet and Medicinal Mushrooms. *The City Library: Salt Lake City Public Library System* [online]. © Copyright 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.slcppl.org/events/view/3011/>.

SALT LAKE CITY PUBLIC LIBRARY, 2014c. Events: Science Movie Night. *The City Library: Salt Lake City Public Library System* [online]. © Copyright 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.slclpl.org/events/view/66/>.

SALT LAKE CITY PUBLIC LIBRARY, 2014d. Friends of the City Library. *The City Library: Salt Lake City Public Library System* [online]. © Copyright 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.slclpl.org/friends>.

SALT LAKE CITY PUBLIC LIBRARY, 2014e. Mission and Strategic Plan. *The City Library: Salt Lake City Public Library System* [online]. © Copyright 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.slclpl.org/about/mission/>.

SDRUŽENÍ KNIHOVEN ČR, 2014. Sekce pro informační vzdělávání uživatelů. *SDRUK* [online]. ©2014 [cit. 2014-07-03]. Dostupný z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-informacni-vzdelavani-uzivatelu/clanek/sekce-pro-informacni-vzdelavani-uzivatelu/>.

SERBUSOVÁ, Barbora, 2014. *Aktuálnost údajů MOS* [elektronická pošta]. Message to: Veronika ŠVEJDOVÁ. 21. února 2014 [cit. 2014-02-25]. Osobní komunikace.

SODOMKOVÁ, Jana, 2009a. Obecní knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, ©2009 [cit. 2014-03-14]. Systém. č.: 000001998. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001998&local_base=KTD.

SODOMKOVÁ, Jana, 2009b. Veřejná knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, ©2009 [cit. 2014-03-14]. Systém. č.: 000002028. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002028&local_base=KTD.

SODOMKOVÁ, Jana, 2009c. Základní knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online databáze]. Praha: Národní

knihovna České republiky, ©2009 [cit. 2014-03-14]. Systém. č.: 000002033. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002033&local_base=KTD.

ŠKODOVÁ, Markéta, 2013. Modul č. 3: výběr, konstrukce vzorku. In: KISK. *Základy výzkumů v knihovnách* [e-learningový kurz]. [cit. 2014-04-05].

VÍT, Richter, 2013. Benchmarking knihoven: jak porovnávat výkony knihoven. *Knížnica* [online]. **14**(3) [cit. 2014-03-10]. ISSN 1335-7026. Dostupné z: http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2013/marec/03.pdf.

Seznam vyobrazení

Obr. 1: Informační gramotnost jako struktura (Dombrovská, 2004)	21
---	----

Seznam tabulek a grafů

Tab. 1: Výpočet velikosti vzorku (Škodová, 2013).....	31
Tab. 2: Počet veřejných knihoven Královéhradeckého kraje	32
Tab. 3: Počet veřejných knihoven Pardubického kraje.....	33
Tab. 4: Typy akcí pořádaných veřejnými knihovnami	47
Tab. 5: Tematika pořádaných akcí.....	48
Tab. 6: Typy spolupracujících institucí, organizací či fyzických osob	49
Tab. 7: Akce, které knihovny považují za prohlubující informační gramotnost	51
Graf 1: Rozložení veřejných knihoven podle profesionality	35
Graf 2: Rozložení veřejných knihoven podle počtu obyvatel.....	36
Graf 3: Rozdělení veřejných knihoven dle stanovené typologie	36
Graf 4: Závislost typu knihoven na velikosti města	37
Graf 5: Rozdělení veřejných knihoven dle pořádání akcí pro uživatele.....	41
Graf 6: Důvody veřejných knihoven pro nepořádání akcí.....	42
Graf 7: Okolnosti, za kterých by veřejné knihovny pořádaly akce	43
Graf 8: Rozložení veřejných knihoven, které nepořádají akce, dle velikosti města	44
Graf 9: Frekvence pořádání akcí veřejnými knihovnami	45
Graf 10: Cílové skupiny, pro které jsou určeny akce jednotlivých veřejných knihoven	46
Graf 11: Rozložení veřejných knihoven podle počtu obyvatel.....	52
Graf 12: Závislost nabídky akcí na velikosti města	55

Seznam příloh

Příloha 1: Průvodní e-mail ke kvantitativnímu výzkumu	I
Příloha 2: Úvodní text dotazníku a dotazník	II
Příloha 3: Logo Městské knihovny v Sedlčanech.....	VII
Příloha 4: Plakát kampaně projektu Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání	VIII
Příloha 5: Budova Veřejné knihovny v Salt Lake City a logo jedné z pořádaných akcí.....	IX
Příloha 6: Interiér Knihovny v Ørestadu.....	X
Příloha 7: Amfiteátr v Knihovně v Birminghamu	XI
Příloha 8: Dětské oddělení Veřejné knihovny Anxela Casala v Santiagu	XII